

STUDENȚII

Foto: Iulian Puiu

În Linia întâi: pag. 8-9
ANDREI CORNEA și ANDREI PLEȘU
 în dialog cu liderii grevei studențești

H.-R. PATAPIEVICI pag. 11
 despre **VIOLENȚĂ**

În toate sondajele de opinie, Armata și Biserica Ortodoxă sînt instituțiile care se bucură de cea mai largă încredere. E uimitor cum au reușit cele două instituții să traverseze aproape neatinse anii cei mai accidentați și să neutralizeze contestațiile cele mai vehemente. După reprimiunea din decembrie 1989, Armata a reușit, cu o largă complicitate politică și mediatică, să-și recompună imaginea și să facă uitată intervenția de la Timișoara. A reușit iarăși, de-a lungul timpului, în ciuda nenumăratelor accidente aviatice, să abată atenția de la precaritatea dotării ei tehnice, conservînd nealterată încrederea populației în capacitatea de apărare. La fel de uimitor este cum ierarhia Bisericii Ortodoxe Române a supraviețuit tuturor acuzațiilor și, cu prilejul marilor serbări de săptămîna trecută, a părut a se bucura de mai mult prestigiu ca niciodată. Aflate acum pe primele locuri în topul credibilității, cele două instituții au urmat un traseu foarte asemănător.

În Armată a apărut în ianuarie 1990 grupul CADA, alcătuit din tinerii ofițeri care cereau o reformă rapidă și epurarea ierarhiei de comandanți atașați regimului comunist. Dar CADA a căzut victimă, la scurtă vreme, unui scenariu de compromitere, iar reforma în Armată a fost aminată pentru mai multă vreme. În sinul Bisericii s-a stîrnit iarăși un val de revendicări care au dus la retragerea Patriarhului Teoctist. Venerabilul prelat se întorcea însă după puțină vreme, cu toate că, în intimitatea cabinetului său, sau în clipele spovedaniei, nu și-a negat, probabil, niciodată ambiguitățile, dacă nu chiar complicitatea gravă cu regimul comunist. Iar în timpul ultimelor serbări l-am auzit

pe Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române spunînd că: *"Dumnezeu a îngăduit comunismul pentru ca acesta să fie învins de credință"*. Un tulburător sofism, în gura celui care nu a rostit un singur cuvînt împotriva planurilor de demolare care au distrus pentru totdeauna atîtea admirabile monumente ale culturii creștine. Dar toate acestea au fost uitate cu o ușurință uluitoare. Tinerii reformiști din Armată au fost trecuți în rezervă, iar ierarhia Bisericii a rămas neatinsă, protestatarii înșiși consimțind să-și mărturisească păcatul de a fi cutozat, cu exigența lor etică, să se substituie justiției divine.

tate cit de pregătită ar fi să întîmpine o agresiune serioasă. Iar cit privește Biserica, aceasta a devenit din 1885 autocefală, dar a rămas la fel de distantă față de Occident, refuzînd, totodată, subordonarea față de orice autoritate răsăriteană. Așadar, încrederea de care vorbesc sondajele de opinie nu e investită în instituțiile reale și pare să fie cu totul indiferentă la oamenii care o conduc sau la interesele pe care le servesc. Dar, cit privește instituțiile reale, ele nu sînt deloc deasupra criticii. Dimpotrivă.

Biserica, după micile cutremure din '90, și-a refăcut stabilitatea, așezîndu-se, ca și înainte, în umbra pute-

bunăoară, Helmut Kohl atunci cînd vorbea de o Europă care să întindă un pod ecumenic între capelele irlandeze și catedralele ortodoxe ale Kievului și Moscovei! O Europă ecumenică propusă de occidentali pare de-a dreptul suspectă în Dealul Patriarhiei. Așa după cum la fel de suspect pare și Corneliu Coposu, care și-a propus să ducă în sinul creștin-democrației europene un partid care reprezintă creștinismul răsăritean. O asemenea inițiativă - poate cea mai subtilă încercare de armonizare în plan politic a mai multor tradiții diferite - era de curînd deconspirată, ca fiind o nouă formă, insidioasă, a unirii cu Roma, adică o nouă formă de subordonare față de Occident (!). BOR refuză prin tradiție și din principiu orice formă explicită de angajare politico-socială, dar se complăce, în schimb, într-o complicitate subterană cu puterile zilei.

Conducerea actuală a Armatei se întîlnește surprinzător de bine cu atitudinea Bisericii! Nu cred că ar trebui să împărțăm entuziasmele aceluia care glorifică Armata pentru a fi reușit să se plaseze în avangarda integrării noastre euro-atlantice. Cu doar o săptămîna în urmă, l-am auzit pe Gheorghe Tinca, ministrul Apărării, spunînd că opțiunea noastră pentru Occident este pur întîmplătoare, deoarece *"dacă am putea găsi tehnologiile de care avem nevoie undeva deasupra noastră, acolo ne-am adresa și nicidecum occidentalilor"*. Așadar, România începe să privească către Vest doar pentru că se află în corsetul sărăciei și înapoierii tehnologice, altfel s-ar complăce într-o stare de semizolare, ignorînd geografia și raportîndu-se doar la cerul aflat deasupra capetelor noastre.

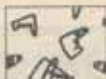
HORATIU PEPINE

Armata și Biserica

Ită cum, după aproape 6 ani de la "smintelile" revoluționare, cele două instituții evoluează în toată splendoarea. Însoțite de aura unei credibilități indestructibile. Pe ce se bazează, în realitate, această încredere? Atît Armata cit și Biserica sînt instituții cu o imagine monolitică, atît una cit și cealaltă sînt structuri rigurose ierarhice, care în conștiința noastră publică reprezintă modelul însuși al autorității. Iar pe de altă parte, în mentalitatea populară, Biserica și Armata sînt două simboluri ale independenței naționale. Armata trece, în mod tradițional, drept garantul inviolabilității frontierelor - și e vorba, fără îndoială, și de o bună doză de mistificare, deoarece nimeni nu se întrebă cu seriozi-

rii politice. Nici vorbă de neutralitate și neimplicare, așa cum încearcă purtătorii de cuvînt ai Bisericii să ne convingă. Biserica Ortodoxă Română, în inerția ei nezdruncată, a slujit subteran interesele de propagandă ale noii Puteri instalate după 1989. Identificînd românitatea cu ortodoxia și ofensiva propagandistică neoprotestantă cu Occidentul, Biserica a reușit să creeze atitudini de neîncredere față de integrarea europeană. Discursul public al clericilor ortodocși a fost pe deplin consonant cu acel tip nou de naționalism, care, deși alergic la influența rusă, nu este mai puțin anticidental. Ce departe este, totuși, atitudinea ierarhilor BOR de viziunea integrării europene, așa cum a schițat-o,

Domnule Pavel Câmpăneanu,

(...) În pricină textului dvs., îmi mențin opinia că el nu este un articol care poate interesa un număr larg de cititori.

Îmi mențin însă disponibilitatea de a discuta cu dv. (firește, stabilind în prealabil o întâlnire) despre toate problemele ridicate de text.

Gabriela Adameșteanu
19.10.1995

Un dialog autoritar

Motto: „Și la noi în țară KGB-ul este prezent. Ce altceva este UDMR decît o unealtă a KGB?”
22*, nr. 34 (288)/1995, p. 2

1

În celebra lui lucrare despre personalitatea autoritară, Adorno coordonează relația de autoritate cu dialogul autoritar. Un ofițer poate emite orice ordin, dar răspunsul soldatului nu poate fi decît cel programat, ca în toate ritualurile. Circumstanța care mi-a prilejuit evocarea a debutat cu o scrisoare a lui Gabriel Andreescu adresată revistei „22”. Semnalînd cîteva exemple, după el regretabile, cunoscutul militant pentru democrație sublinia că, în conjunctura actuală, GDS și săptămînalul său ar trebui să-și reafirme mai viguros decît orînd ostilitatea funciară față de sovînism, indiferent de formulă sau de promotori. În opinia lui, ațîțarea tensiunilor dintre români și maghiari, supralicitată de extremiștii ambelor tabere și preluată de tot mai mulți moderați, nu ar trebui să găsească nici o modalitate de acces în Căminul Victoriei 120.

Scrisoarea s-a ales cu un răspuns semnat chiar de redactorul-șef în numărul 37. Omitînd problemele ridicate de G.A., răspunsul oferă în schimb numeroase revelații asupra acestuia, cum ar fi (cuvintele între ghilimele sînt citate):

1. Legătura dintre scrisoarea către „22”, polemica lui G.A. cu Fundația Anastasia și demisia lui din Alianța Civică – trei gesturi formînd un tritic de natură să suscite mai curînd aprehensiuni;
2. Textul în chestiune, intitulat „Către conducerea revistei 22”, (era) îndreptat de fapt împotriva ei;
3. „22” cultivă fără restricții dreptul la critică, dar numai „dacă totul se face în limite civilizate”;
4. Textul menționat este „nedrept și necolectiv”;
5. El „insinuează că s-ar fi întimplat ceva cu conducerea revistei în ultimele luni”;
6. „Tonul lui (...) este superior și pe alocuri arogant”;
7. El „rămîne singurul care să fi observat o asemenea „deraiere”;
8. „Un asemenea text riscă să afecteze însăși imaginea revistei”;
9. Autorul său „de obicei preferă să aibă ultimul cuvînt”;
10. Prin scrisoarea lui, el a deschis o „dispută (...) cel puțin inutilă”;
11. Această scrisoare „frizează (...) lipsa lui de respect față de opinia altcuiva (în cazul în speță un important personaj istoric)”;
12. „Cel puțin tot atît de discutabil” este tonul cu care G.A. „se referă la colegul nostru Ilie Șerbănescu”;
13. Pretenția lui G.A. de „a califica publicistica sa (I.Ș.) drept „antimaghiară” și a decreta că „ea a fost consi-

derată incompatibilă cu revista” tinde să transforme „22”-ul într-o publicație „de propagandă, fie și cu un fel european”;

14. Procedul de „eliminarea a altor păreri prin discreditarea celui ce le emite” nu e nou la G.A., care l-a folosit și „cînd se discuta studiul despre Republica Moldova” și „fîne mai degrabă de obiceiurile noastre vechi”;

15. Menționînd în scrisoarea lui funcția anterioară a lui Adrian Pop, el fie se întoarce la practica „dosarelor”, pe care a dezavuat-o, fie „operează cu criterii diferite, în funcție de oameni”.

2

Cel mai sigur mijloc pentru eliminarea obiceiurilor vechi este, evident, folosirea lor. Și astfel, răspunsul redactorului-șef procedează la o primă schimbare de registru, tema discuției nemaiconstituînd o problemă ridicată, ci păcatele celui care le-a ridicat. Și intrucit, cum se zice, pofta vine mîncînd, a doua schimbare de registru face trecerea de la păcatele prezumtive săvîrșite la cele pe care inculpatul le-ar fi putut săvîrși fie și numai în mîntea lui, adică la ceea ce pe glesu se cheamă proces de intenție. „Nu cred”, se indoiștie retoric autoarea răspunsului, exprimîndu-și astfel, negru pe alb, bănuiala „că textul adresat de G.A. conducerii revistei s-ar putea datora faptului că, pînă la numărul 20, el ocupa teoretic funcția de redactor-șef adjunct”, pe cînd revista „avea nevoie de un angajat full-time”.

Au trecut aproape patru luni, insuficiente pentru ca angajatul full-time de care era o nevoie atît de arzătoare să se fi ivit, dar suficiente pentru ca, după cum ni se explică, sub pretextul unor considerații de ordin politic, G.A. să atace conducerea care l-a înălțurat. Cu alte cuvinte, prefăcîndu-se că apără principiul, de fapt el plătește polite.

Nimeni nu se poate apăra împotriva unui proces de intenție – după cum nimeni nu se onorează recurînd la el. Acest recurs încoronază enorma lipsă de deferență cu care redactorul-șef tratează una dintre cele mai respectabile personalități ale vieții noastre publice. Nu scriu aceste rînduri cu intenția de a-l apăra pe Gabriel Andreescu. Nimeni nu-l poate apăra mai bine decît faptele lui, prezente și trecute, în a căror săvîrșire atît de puțini dintre noi i-am fost alături. Înclinația lui de a cere tuturor riguroasa morală pe care și-o impune sieși face din el un colaborator uneori inefficient și mai ales incomod. G.A. nu s-a afiliat la APADOR, acesta fiind instalat de mult în structura lui intimă. El face parte din acel infim mînunchi de concetățeni ai noștri care au cutezat în locul nostru să afirme deschis, sub dictatură, dreptul la libertate, la onoare și demnitate, adică la valorile în numele cărora s-a făcut revoluția și pe care ei le personifică în cel mai înalt grad. Comozii sau incomozii, și în tot cazul failibili, acești cîțiva oameni sînt actorii istoriei demni de admirație ai unei epoci sumbre, ei alcătuiesc patrimoniul național viu al valorilor cu care s-au identificat în cele mai negre timpuri. Firească din partea foștilor beneficiari ai dictaturii, încercarea de a-i discredită este cel puțin nefirească în revista Grupului pentru Dialog Social. În care, totuși, inventarul păcatelor lui Gabriel Andreescu a fost precedat de cel al păcatelor lui Andrei Pleșu, semnat de cineva care se strămutase din proprie inițiativă la

Heidelberg cu mult înainte ca Pleșu să fi fost strămutat din inițiativa altora la Tescani.

3

Viitorul revistei este inseparabil de viziunea asupra ei a celor care o gospodăresc. Sub acest raport, răspunsul redactorului-șef degajă o viziune îngrijorătoare prin maneiheismul său. El e construit din opoziția a două monotonii: a revistei, în perfecțiune, și a „celuilalt”, dimpotrivă. Potrivit acestei reprezentări de sine, în opinia redactorului-șef, „de la o revistă de „monolog”, cum îi reproșau acum cîțiva ani cititorii, „22” a evoluat pe linia declarată din start a dialogului”. Data exactă a acestei reabilitări nu este precizată, dar nici nu e prea greu de ghicit. Penibilă situație pentru autorii celui „22” de tristă amintire, care, în trecut fie zis, avea un tiraj de cîteva ori mai mare decît acum. Nici ideea de a spori luminizitatea prezentului contrapunîndu-i obscuritatea trecutului nu excelează prin nouitate, dar relictigă din ce în ce mai mult teren.

Realitatea refuză însă și de astădată să se conformeze reprezentărilor despre ea și infirmă, printre altele, acuzația că G.A. invocă o serie acolo unde nu există nici măcar un caz izolat. Chiar și numai în zona atitudinii față de minoritatea maghiară, erorile ignorate nu se reduc la cele semnalate de G.A. Astfel, „demascarea” UDMR ca unealtă a KGB, pe care am reprodus-o în motto și care justifică cererile de a se pune această particularitate în afara legii, are o particularitate după părerea mea agravantă: ea nu a apărut într-un articol, ci într-o scrisoare de la un cititor, prin urmare într-un text pe care revista nu avea nici o obligație să-l tipărească, dar pe care, în interiorul redacției, cineva l-a preferat altor scrisori, nimeni altcineva neîmpotrivindu-se selecției lui sau neexprimînd ulterior regretate cuvinte pentru această asocieră la retorica vadimo-funariotă. Inadvertențele de acest soi sînt de obicei mai puțin brutale – mă opresc la un singur exemplu. De curînd, Andrei Cornea amintea, în „22”, „convertirea la naționalism” a lui Nicolae Manolescu. Pe parcursul acestei convertiri, revista, ca și cum nu ar fi observat-o, i-a oferit distinsului critic o ospitalitate mai mult decît călduroasă, publicîndu-i pînă și raportul la o reuniune a PAC. Intrucit nici un alt partid sau lider de partid nu s-a bucurat de un tratament similar, se creează impresia că relațiile GDS cu PAC devin cu atît mai cordiale cu cît sînt mai frecvente derapajele naționaliste ale acestuia din urmă.

Nu-mi propun să amintesc toate pozițiile discutabile adoptate de „22” în acest an. Voi remarca doar că ele sînt diseminat pe o arie mult mai largă, mergînd de la întîmpinarea entuziastă a formării cabinetului Berlusconi, fără vreo aluzie la resurrecția fascismului ca forță politică guvernamentală – problemă de mare actualitate pe plaiurile noastre –, pînă la acuzarea în bloc a tuturor cercetătorilor care au participat în anii '60 la investigațiile de la Bervevoiești de a fi fost oamenii Securității și de a fi pregătii minerișdele din '90-91.

4

Problema de fond cea mai delicată cred însă că este cea a raporturilor

dintre „22” și GDS. GDS-ul poate face abstracție de revistă, în ochii unei părți din opinia publică ea continuă totuși să-l reprezinte și chiar să-l exprime, indiferent în ce fel o face. Iar felul cum o face depinde în bună parte de oamenii care o conduc și de rolurile care alcătuiesc structura ei. Consultat sau nu, GDS-ul resimte urmările anumitor schimbări, cum ar fi cea de persoane – înlocuirea unui redactor-șef adjunct, sau cea de structură – formarea unui consiliu. Așa cum reiese din „Răspunsul” redactorului-șef, motivația creării noului consiliu rezidă în „dorința de a da o recunoaștere publică” unor „colaboratori marcați ai revistei”, iar „colaboratorii marcați” sînt în număr de 8: 4 domiciliati în străinătate și 4 în țară, 5 din GDS și 3 din afara lui. Nu este nevoie de un recensămînt pentru a înțelege că cei mai mulți dintre colaboratorii „22”-ului nu sînt marcați. Conținutul deosebirii dintre minoritatea marcantă și majoritatea nemarcantă rămîne vag. Mult mai transparentă este o altă diferențiere, avansată de același răspuns: cea dintre „autorii consacrați” și „autorii imprevizibili”, cei „neconsacrați”. Conținutul acestei diferențieri: „autorii consacrați” au dreptul să scrie „inexactități istorice”, pe cînd „neconsacrații”, se subînțelege, rămîn în trista obligație de a nu scrie decît exactități.

După cum se poate lesne observa, acestea nu sînt simple diferențieri orizontale, ci verticale, generatoare de ierarhii. Ierarhiile operează ca ranguri – în cazul nostru revista are colaboratori de rangul I și colaboratori de rangul II, iar delimitarea lor nu este numai discursivă, ci și practică, perceptibilă în politica vădit discriminatorie a anunțurilor, paginajului, fotografiilor și chiar în maniera relațiilor cu arumiți autori. Indiferent dacă urmărește sau nu un asemenea obiectiv, acest tratament a redus apetența unor membri ai GDS de a mai colabora la revista GDS.

5

Cazul Gabriel Andreescu nu reprezintă un incident izolat, ci un simptom cu conotații mai largi. El semnaleză că în redacția revistei s-au acumulat unele probleme, pe care, afectat fiind de ele, GDS ar trebui să le discute. Astfel de probleme ar fi:

- punerea în acord a relațiilor reale cu relațiile formale dintre GDS și revista „22”;
- stimularea membrilor GDS pentru colaborarea mai activă la „22”;
- modul în care revista intenționează să se implice în campania electorală;
- selectarea colaboratorilor și după criteriul compatibilității dintre activitatea lor publică și principiile GDS, așa cum sînt stipulate în statut;
- considerarea aceluiași principii ca limite ale diversității opiniilor exprimabile în „22”;
- competențele redactorului-șef privind schimbările în structura revistei și în conducerea ei.

PAVEL CÂMPĂNEANU

Acesta este un fragment din cea de-a doua scrisoare pe care i-am adresat-o d-lui Pavel Câmpăneanu după ce domnia sa a adus la redacție textul intitulat „Un dialog autoritar”.

Regret că nici pînă la această dată dl. Pavel Câmpăneanu nu a răspuns invitației mele. Pentru a face totuși dialogul posibil, publicăm aici acest text, răspunsul meu, din lipsă de spațiu, fiind amînat pentru numărul viitor al revistei „22”. (G.A.)

ANDREI CORNEA

O lecție usturătoare pentru politicienii români

Cine ar fi crezut, acum două-trei săptămîni, că studenții, despre care se presupunea că erau cufundați într-o apatie aproape nesfîrșită, ar putea intra în grevă și organiza mai multe marșuri prin București și alte centre universitare? Dar lucrul cel mai neașteptat este că studenții au reușit să obțină nu doar câteva clășturi de ordin material în urma acestor mișcări, ci și au aplicat și câteva lecții usturătoare ansamblului clasei noastre politice.

Mai întâi, și în modul cel mai direct, ei au demonstrat inepția conducerii Ministerului Învățămîntului. Cum se știe, ceea ce i-a scos pe studenți în stradă a fost ordinul ministrului care introducea taxe pentru repetenții, pentru restanțe, pentru repetarea unor activități în laboratoare etc., dar cu aplicare retroactivă. Faptul că un minister din România anulul 1995 emite astfel de acte ilegale a devenit evident și a fost recunoscut de Guvern. Iar dacă nu a fost găsit decât un director general care să fie demis, iar ministrul, d-l Liviu Maier, și-a păstrat fotoliul, faptul nu se datorează decât lipsei sale de coloană vertebrală. După ce a declarat că nu se va lăsa „întimidat de repetenții României”, ministrul a trebuit să vadă cum colegii săi de guvern și de partid acceptă ca justificare majoritatea revendicărilor studenților.

Dar există și lecții mai serioase pe care mișcarea studențească le-a oferit:

Mai întâi, ea a demonstrat că, departe de a fi foarte bună, „la standardele europene”, „modernă” etc., așa cum se pretindea de către multe voci în această vară, Legea Învățămîntului are destule defecte. Împrejurarea că majoritatea partidelor parlamentare, fie ele de la putere sau din opoziție, a acceptat acum să susțină amendamentele studenților pentru modificarea legii este o recunoaștere a faptului că respectivele partide au votat rău în urmă cu câteva luni. Și cînd te gîndești că, abia promulgată, legea era în grabă tradusă în limbi de circulație internațională – după cum eram anunțați cu o gănușoasă emfază – pentru a se arăta în fața forurilor europene că ea este superioară altor legi similare din statele post-comuniste!

Dar de ce s-a votat o lege plină de defecte? Fără îndoială, unul dintre motive este naționalismul, obsesia de a „demonstra” unguirilor că toți românii, indiferent de culoare politică, stau loialți cînd este vorba despre chestiuni naționale. Deputații și senatorii, cu puține excepții, au uitat că mandatul lor era să producă o lege a învățămîntului cât mai bună și cât mai clară și nu să „demonstreze” cît de „patrioți” sînt. Opoziția, mai ales CDR, care a căutat să-și construiască o imagine mai naționalistă, îndepărtîndu-se de UDMR, ar trebui să admită acum că a căzut într-o cursă și că noul ei naționalism este neproductiv, paralizîndu-i eventualele inițiativă și aliniînd-o automat în spatele majorității. Iar dacă maghiarii s-au considerat pe bună dreptate discriminați de unele prevederi din Legea Învățămîntului ce impun restricții mai mari decît cele din legea lui Ceaușescu, iată că studenții s-au considerat și ei lezați de anumite articole care par să introducă taxe în forme discriminatorii și cu multe neclarități de interpretare. Chiar dacă nimeni nu va modifica articolele privitoare la învățămînt în limbile minorităților naționale, maghiarii obțin și ei o victorie simbolică, împotriva cvasitotalității clasei politice românești, care a susținut, pînă recent, perfecțiunea legii în întregul ei.

Dar cred că mai există un motiv care explică de ce s-a votat în vară ca bun ceea ce s-a recunoscut drept rău în toamnă. Este vorba despre deficiențele procesului deliberativ însuși, ce conduce la adoptarea unor legi. La noi, se consideră că orice lege, inclusiv una organică, de mare importanță, precum Legea Învățămîntului, exprimă și trebuie să exprime voința politică a unei majorități parlamentare care o impune prin vot. Formal, într-o democrație așa stau lucrurile, dar este o democrație primitivă cînd ele se reduc la acest vot. O lege a cîtrei influență asupra societății este vastă și profundă, precum Constituția ori o lege organică, nu trebuie concepută ca

exprimînd voința politică a unei majorități, îndreptată împotriva minorității, deci ca justificînd legal un raport de putere. O asemenea lege trebuie să fie credibilă și stabilă. Or, dacă minoritatea se simte lezată, ea se va strădui să o modifice în dată ce va ajunge ea însăși la putere, devenind majoritate și inversînd raporturile de forță. Dar chiar rămasă minoritate, nemulțumirea ei va fractura profund unitatea națională, fiind o sursă de permanente conflicte. Așadar, fie și numai din motive banal pragmatice și lășind deoparte considerentele generale de justiție, o lege constituțională sau organică bună ar trebui, înainte de votul final, să fie supusă unei dezbateri foarte serioase și, mai ales, ar trebui negociată insistent cu grupurile și minoritățile interesate. Este esențial, după părerea mea, ca negocierea și deliberarea să aibă loc înaintea votării și ca ele să ratifice în fapt un text de compromis, care să nu dea nimănui avantaje exagerate în dauna altora.

Or, Constituția mai întâi, dar și alte legi esențiale, cum ar fi Legea restituirii caselor naționalizate, ori Legea de amendare a Codului Penal, și desigur, Legea Învățămîntului, au fost numai formal și într-o manieră minoră supuse dezbaterii publice, iar negocierea prealabilă cu diferitele grupuri și minorități interesate a fost, practic, nulă. Rezultatul a fost cel știut: legi „de clasă”, cum este cea a caselor naționalizate, care vor dura numai atîta cît va dura actuala majoritate, ori legi cu articole ce trebuie degrabă revotate, precum articolele privitoare la insultă, calomnie și ultraj din Codul Penal, atunci cînd presiunile internaționale exercitate asupra României devin prea mar. În fine, legi, precum cea a învățămîntului, care urmează să fie, probabil, amendate la câteva luni doar de la promulgare. Mă grăbesc să spun că, în absența unei proceduri de negociere a compromisului legislativ, nu numai că legile vor fi defectuoase, dar și că tendința firească de amendare a lor va menține instabilitatea instituțiilor noastre, prestigiul lor redus și va micșora dramatic credibilitatea statului român în ansamblul său.

În cazul de față, al Legii Învățămîntului, o dezbateri publică cu adevărat profundă a proiectului ar fi vădit că o majoritate considerabilă, alcătuită atît din parlamentari ai partidelor de la putere, cît și din numeroși parlamentari ai Opoziției, păstrează o viziune conservatoare asupra învățămîntului, lucru pe care nu-și pot permite să-l recunoască. Ei cred încă în virtuțile unui învățămînt centralizat, dirijat total, la nivelul învățămîntului preuniversitar, de către Ministerul Învățămîntului, și parțial tot de acesta, la nivelul învățămîntului universitar. Pe acesta din urmă, ei îl văd mai curînd ca pe o continuare a liceului decît ca pe un loc de stimulare a studiului autonom și a capacității personale de cercetare. În realitate, o majoritate a clasei noastre politice ar dori ca tinerii ce părăsesc școala să fie obediți, conformiști, să aibă puțină inițiativă personală, să aibă un spirit critic cît mai limbat, să fie „buni specialiști”, închiși însă în specialitatea lor, și mai ales „buni români” închiși în ceea ce H.-R. Patapievici numea „Vulgata bunului român”. Acesta este spiritul în care multe dintre articolele Legii Învățămîntului au fost scrise și votate, deși nu s-ar afla mulți parlamentari și politicieni (atît de la putere, cît și din opoziție) care să admită că idealul lor despre învățămînt rămîne antimodern și antioccidental.

Or, punerea în discuție a unor dintre aceste articole de către studenți reprezintă exact o punere în discuție implicită a acestui spirit conservator și conformist ce nu-și poate îngîdui să se prezinte deschis, la lumina zilei. Iar faptul lăudabil în sine că, în cele din urmă, diferite partide (de la PAC și pînă la PRM, dar și PDSR ori PUNR) s-au angajat să susțină în Parlament cererile studenților mai arate, implicit, cît de fallimentară și de contraproductivă se poate dovedi la un moment dat tocmai „Vulgata bunului român”, în termenii căreia respectivele partide s-au grăbit să voteze paragrafele pe care acum, sub presiunea evenimentelor, intenționează să le anuleze.

MARȚI 24 OCTOMBRIE

• Camera Deputaților aprobă modificarea Codului penal

Cu majoritate de voturi, Camera Deputaților a adoptat textul propus de Biroul Permanent pentru modificarea articolelor 205, 206 și 239 din Codul penal referitoare la injurie, calomnie și ultraj. Au fost eliminate astfel pedepsele speciale pentru jurnaliști. Pedepsele prevăzute sînt de doi ani închisoare pentru insultă și de la 3 luni la 3 ani pentru calomnie.

• Procedura de ridicare a imunității senatorului C.V. Tudor poate demara

Parheta General de pe lângă Curtea Supremă de Justiție a început verificările premergătoare la dosarul penal privind-l pe senatorul PRM C.V. Tudor, în legătură cu articolele publicate în revistele *România Mare* și *Politica* la adresa președintelui României și a directorului SRI. Ministrul Justiției va putea începe astfel procedura de ridicare a imunității parlamentare a senatorului PRM, adresînd o cerere în acest sens Comisiei juridice a Senatului.

MIERCURI 25 OCTOMBRIE

• Candidatura lui Gabriel Liiceanu – respinsă din nou

Comisiile de cultură, artă și mass-media ale celor două Camere ale Parlamentului au respins pentru a treia oară candidatura lui Gabriel Liiceanu pentru Consiliul de Administrație al Societății Române de Televiziune.

JOI 26 OCTOMBRIE

• Parlamentul european critică regimul de vize pentru România

Parlamentul european a adoptat o rezoluție prin care solicită Consiliului și Comisiei Europene să-și reconsidere decizia de a include România pe lista statelor ai căror cetățeni au nevoie de vize pentru a călători în spațiul Uniunii Europene.

VINERI 27 OCTOMBRIE

• Microfoane la UDMR

Liderul grupului parlamentar UDMR din Camera Deputaților, Tokay György, i-a informat pe directorul SRI, Virgil Măgureanu, despre descoperirea la sediul UDMR Aiud a unui obiect care poate fi folosit la ascultarea convorbirilor telefonice. UDMR a anunțat că va acționa totodată în Justiție Procuratura Alba, fiind deja sesizată în acest sens. Într-un comunicat ulterior, SRI a negat orice implicare în acest caz.

SIMBĂȚA 28 OCTOMBRIE

• Transnistria și-a autoproclamat independența

Deputații din Republica Transnistriană au adoptat textul noii Constituții, care transformă acest stat-fantomă într-o „republică” independentă de restul Moldovei. Constituția declară Transnistria „stat democratic, care trebuie să aibă o autoritate supremă și totală asupra teritoriului său”.

LUNI 30 OCTOMBRIE

• PNTCD nu vrea să participe la guvernare

PNTCD nu va participa la guvernare alături de PDSR, ci, dacă situația o va impune, va sprijini doar un guvern minoritar, prin votarea legilor electorale, a bugetului și a altor legi, cu condiția ca acestea să fie amendate și de către Opoziție.

• PSM nu renunță la protocolul progubernamental

PSM a invitat la dialog liderii PDSR și PUNR privind soarta alianței progubernamentale. Vicepreședintele Ion Sasu a afirmat că PSM se consideră în continuare ca făcînd parte dintre semnatarii protocolului.

MARȚI 31 OCTOMBRIE

• Parlamentarii – excluși din AGA și CA

Senatul a votat articolul 8 din Statutul deputatului și senatorului, prin care li se interzice membrilor Legislativului să fie membri în Adunările Generale ale Acționarilor sau în Consiliile de Administrație ale societăților comerciale cu capital majoritar de stat.

ULTIMA ORĂ

Liderul PNTCD, Corneliu Coposu, a fost internat, luni 30 octombrie, în stare critică, la Clinica de Anestezie-Terapie Intensivă a Spitalului Universitar (Municipal) din București, cu diagnosticul de bronhopneumonie, viroză respiratorie cu componentă cerebrală foarte gravă, în șoc.

Corneliu Coposu este supravegheat de o comisie formată din 14 profesori doctori, care i-a asigurat pacientului tratamentul necesar. Starea sănătății pacientului se menține critică, se arăta într-un comunicat al Spitalului Universitar București, dat publicității marți dimineață. Dr. Sorin Opreșcu, directorul Spitalului Universitar, a declarat că nu se pune problema unei operații sau transferării a pacientului în altă clinică; el a precizat că medicul personal al lui Corneliu Coposu, Mihai Balkan, este așteptat să sosească din Germania, marți, în jurul orei 14.30, pentru a aduce fișele de diagnostic și tratamentul ale bolnavului. O echipă multidisciplinară, formată din 25 de medici, supraveghează, începînd de luni, întreținerea funcțiilor vitale ale organismului și conservarea vieții bolnavului. Pentru a putea interveni în orice moment, au fost dublate gîrțile. Numeroase personalități politice, printre care președintele țării și primul-ministru, au cerut să fie puși la curent cu starea sănătății președintelui PNTCD. Acesta și-a exprimat dorința expresă de a nu fi făcute publice detalii medicale legate de boala sa.

Rubrică realizată de MARIAN CHIRIAC

ILIE ȘERBĂNESCU

Căderea leului la casele de schimb – un semnal îngrijorător

De câteva zile a intervenit o scădere severă a cursului leului la casele de schimb și pe niferita piață neagră. Pe un dolar, acestea oferă acum 2.500-2.600 lei și au fost momente și locuri în care a fost vorba chiar și de 2.700 lei, față de sub 2.200 lei „la oficial”.

Tendința poate surprinde pentru că survine după o îndelungată perioadă în care cursul s-a devalorizat tropat, dar substanțial, pe piața principală, unde, în ritmul a citorva lei pe zi, dolarul a devenit cu peste 400 lei mai scump din martie până în prezent. Aceasta este o piață interbancară și deci pe care cursul se formează în funcție de cerere și ofertă. Dominată fiind însă de bănci de stat, lasă încă loc nu numai intervențiilor firești ale Băncii Naționale, ci și unor intruziuni cu motivații politice ale autorităților guvernamentale. Dar, după ce tocmai din asemenea motive fusese ținut mult timp în chingă, leul se afla eliberat din strânsoare încă de la începutul primăverii. Or, cursul pe piața oficiilor de schimb se îndepărtează de cel de pe piața interbancară atunci când acesta din urmă este menținut artificial, în vreme ce, dimpotrivă, când este lăsat liber, diferența se micșorează simțitor. Așa cum s-a întâmplat, de altfel, și în ultimele luni.

Iată de ce inversarea bruscă a tendinței și reapariția unui ecart substanțial între cele două cursuri par atipice și surprinzătoare. D-l Florin Georgescu, ministrul de Finanțe, a calificat tendința ca „lipsită de o bază reală” și ca având „un caracter speculativ” și „o bază psihologică indusă de anumite medii de informare, dar, din păcate, și de anumite forțe politice”. În evoluția cursului valutar, ca și în oricărui alt preț – căci preț este și cursul monedei, și anume „prețul tu-

torurilor prețurilor” –, există întotdeauna și o inevitabilă determinare psihologică. Agenții sau operatorii economici – fie vinzători, fie cumpărători – includ anticipația asupra prețurilor în deciziile și comportamentul lor, indiferent de dorințele sau aprecierile guvernamentale.

S-ar putea ca actuala tendință de slăbire severă a leului la casele de schimb să fie conjuncturală, de pildă generată de faptul că, în perspectiva apropiatelor sărbători de iarnă, a apărut o cerere suplimentară de valută pentru importuri specifice, cerere acoperită de casele de schimb valutar, dintre care multe nu sînt nicicum doar atât, ci au devenit plăci turnante ale economiei paralele, comerțului paralegal, evaziunii fiscale și valutare.

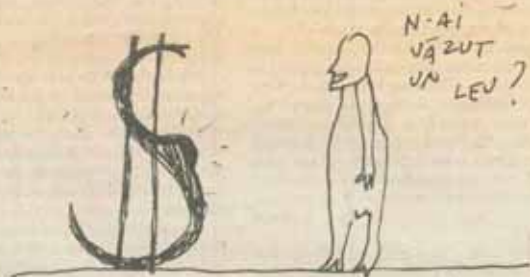
Din păcate, există și o „bază psihologică” deloc inventată și deci de care nu pot fi făcute responsabile nici mediile de informare și nici unele forțe politice, oricare ar fi acelea. Benzina s-a scumpit cu 25%, și românul – indiferent dacă în postura de vânzător sau cumpărător – înțelege că vor urma scumpiri serioase la majoritatea produselor și serviciilor, căci toate includ cheltuieli cu combustibili. Condiții în care românul, de-acum învățat cu economia de piață, nu mai scoate la schimb valuta eventual deținută, în așteptarea clarificărilor asupra noilor așezări de prețuri. Deținătorii de valută așteaptă să și-o valorifice la nivelul care să le compenseze creșterile de prețuri ce vor veni.

Realitățile sînt însă mult mai complexe și mai îngrijorătoare. Probabil, în indemnul guvernamental, determinat la rîndu-i de dorința de a se demonstra realizarea angajamentului asumat față de FMI în ce privește stabilirea inflației, Comisia Națională

de Statistică caută să ne convingă de o creștere a prețurilor la produsele și serviciile de consum cu mult sub cotele pe care le resimțim pe piață. Pe ansamblul primelor nouă luni ale anului în curs, ar fi vorba, potrivit Comisiei Naționale de Statistică, de o creștere de numai 13,6% a prețurilor. Încercarea de fardare a realității însă se răzbuună, oamenii, și îndeosebi deținătorii de valută, neluind de bune cifrele respective. Și nu le iau în considerare, înainte de toate, înșiși cei mai mari deținători și operatori de valută, care sînt băncile. D-l Mugur Isărescu, guvernatorul Băncii Naționale, dăvăluia în că relativă penurie de valută de pe piață s-a datorat tezaurizării acesteia de către bănci, fapt pentru care Banca Națională introduce noi reglementări cu privire la transparența activelor bancare în valută și reintroducerea lor în circuit. Dar băncile însele așteaptă noile prețuri. Și nicicum nu intenționează să aprovizioneze cu valută-deținută casele de schimb. Astfel încît prevăzută integrare a caselor de schimb în piața valutară interbancară rămîne încă o frumoasă poveste. S-ar părea că nici băncile nu doresc această integrare, tocmai pentru a nu fi vreodată în situația de a pune la bătaie ceva din valuta deținută în favoarea caselor de schimb. Dar nici acestea nu se grăbesc spre o asemenea integrare, pentru că băncile nu le pot asigura imediat contravaloarea în lei a valutei pe care eventual le-o pun la dispoziție și pentru că, de altfel, circuitele paralele dovedesc că pot să le ofere profituri superioare.

Dacă nu constituie doar o înfrumusețare statistică a realității, inflația redusă de care vorbește Comisia Națională de Statistică înseamnă o ținere artificială în chingă a prețurilor, ce poate duce pe un drum mai periculos decît îl reprezintă în sine o inflație mai ridicată. Deja, în mod grav, devalorizarea cursului leului (peste 20% pe primele nouă luni) a depășit sensibil inflația internă, ceea ce face din nou valuta valoarea-refugiu și poate rededeclanșa fuga de leu, cu toate consecințele nefaste pe care le reprezintă reintrarea în cerc vicios a inflației ruinoasă și deșingoladei cursului valutar.

Situația de fond a economiei nu este deloc încurajătoare pentru a nu se lua în considerare o asemenea perspectivă. Deficitul cumulată din contul curent a depășit deja 1 miliard de dolari și, în ritmul deteriorării de pînă acum, pare că se va ridica la 1,4-1,5 miliarde dolari pe ansamblul anului 1995. Și în condițiile blocării creditării externe din partea instituțiilor financiare internaționale, deficitul a fost finanțat în cea mai mare parte din rezervele valutare oficiale și din cele ale sistemului bancar. Activele de rezervă din acest sistem au scăzut, potrivit statisticilor Băncii Naționale, cu peste 500 milioane de dolari de la începutul anului, coborînd la cote de alertă (echivalent cu numai 1,9 luni de importuri). România trebuie să ia măsuri urgente de descurajare a importurilor, pentru a evita prăbușirea cursului valutar și reînflamarea inflației.

REVISTA PRESEI

NOROI ȘI CATIFEA

• La șirul comentariilor politice care nu au anticipat divorțul PDSR-PRM se adaugă Radu G. Teșan; analiza lui este însă un incitant comentariu literar: „Considerat de toți năvlegul familiei, liderul PRM a devenit un rău necesar pentru arcul guvernamental. Faptul că este ținut cel mai adesea în bucatărie în furie peste toate. Când i se varsă adrenalina în sînge, sparge forfurile și răstoarnă oalele în capul stăpînului. (...) Vadim Tudor e un Goe al politicii rominești. Pe de altă parte, președintele Iliescu are comportamentul Mamiței. Îi suportă toate obrăznicile lui Vadim Tudor fiindcă nu poate scăpa de complexul uzurpatorului. Vadim – în spatele căruia stau toți conservatorii naționaliști-comuniști din fosta Securitate, din poliție și din armată – nu se va da în lături să scormonească și mai virtuos în biografia preșidentului. Indiferent însă cît de tare va degenera acest conflict, PDSR și PRM vor rămîne mai departe în concubinaj”. (Cuvîntul, oct. 1995) • În fapt, nu avem decît de regretat că un săptămînal „al Opoziției” – în orice caz, măcar al opoziției față de regimul Iliescu – scris cu atîta nerv și talent cum a fost (și rămîne) Cuvîntul, a fost nevoit să ajungă lunar. Rapiditatea cu care se succed întîmplările politice la această oră nu perimat și Popul său politic, din care lipsește greva generală a

studenților și, firește, happy end-ul privitor la pedepsele pentru delictul de presă. • Tot legat de consecințele conflictului dintre PDSR și PRM este și editorialul lui Ion Cristoiu (Evenimentul zilei, 27 oct.): „Interesul PSM de a continua jocul dublu, în care se face o afirmație deconcertantă: „Prin Adrian Păunescu și Ilie Verdeț, PSM propune o refacere a Patrulei lui N-am nimic împotriva. Cu o singură condiție. Ca PRM, și PSM să semneze – cu PDSR – o înțelegere prin care PRM și PSM să se angajeze să respecte următoarele puncte care definesc la ora actuală politica PDSR, a lui Ion Iliescu. (...) Înțelegerea trebuie să prevadă că orice declarație publică făcută de liderii PRM și PSM împotriva punctelor enumerate mai sus (referitoare în dezavouarea regimului Ceaușescu, sprijin pentru reformă, democratizare, integrare euro-atlantică etc., n. red.) să ducă automat la ruperea alianței”. După atîtea înțelegeri călcate în picioare de atîtea alte declarații ale liderilor extremiști, cînd PDSR ia, de bine, de rău, o decizie fermă, Ion Cristoiu propune, în mod surprinzător, să luăm iar jocul murdar de la capăt. • Dar și mai surprinzătoare este cererea Evenimentului zilei (25 oct.) „adresată Parchetului General ca să se autosesize și să ceară ridicarea imunității parlamentare deputatului Dinu Patriciu pentru insulte incalificabile la adresa lui Ion Iliescu”. • Așa-zisele insulte sînt o declarație a lui Dinu Patriciu făcută la conferința de presă a PL '93: „Ion Iliescu poate fi acuzat de crimă pentru ceea ce i-amplăte în decembrie 1989, cînd, pentru legitimarea năuți puteri s-au făcut victime omeniești. El este autorul mineriadei din 13-15 iunie 1990. De asemenea, îl acuz pe Ion Iliescu pentru răsturnarea guvernului legitim al țării în septembrie 1991, prin organizarea loviturii de stat al cărei unic beneficiar a fost. Dacă lovitură de stat de la Moscova din august 1991 a eșuat, o lună mai târziu ea a reușit în România, reinstaurînd la putere

conservatorii din fostul FSN, cei care țin țara în loc de patru ani. Acuzația de trădare a intereselor naționale se justifică prin politica ambiguă lipsită de demnitate și pusă în slujba imperiului de la Răsărit pe care Ion Iliescu o duce. Sîntem singura țară ex-socialistă care a semnat tratatul cu un mort – fosta URSS. Nu s-a făcut nimic în ultimii cinci ani pentru o reală independență economică a țării față de resursele provenite din fosta URSS. Am fost, de asemenea, puși în situația de a recunoaște existența unui al doilea stat românesc, greșită politică de neiertat în perspectiva istoriei. Nerespectarea strictă a embargoului impus lui Goșalaviei constituie (...) o altă atitudine de neiertat, cu consecințe grave pentru integrarea în Europa. Este inadmisibil ca veniturile cetățenilor români să fie sub 100 de dolari pe lună, în loc să se situeze la nivelul celor din Cehia, Polonia sau Ungaria. Dacă trăim într-o lume democratică, în care libertatea opiniilor politice este respectată, n-am nici cea mai mică îndoaială că nu mi s-ar putea ridica imunitatea pentru aceste afirmații sprijinite pe dovezi politice și materiale. Pe mine nu mă interesează dacă studentul Ion Iliescu a fost sau nu agent KGB, eu îl condamn pentru atitudinea lui politică”. • Împotriva lui Dinu Patriciu, acuzat că ar fi dat astfel „o lovitură abjectă democrației”, Ion Cristoiu consideră necesar să scrie un al doilea editorial (Evenimentul zilei, 30 octombrie), în care liderul PL '93 este incriminat pentru ceea ce presa de opoziție a ultimilor 5 ani i-a reproșat, cu probe și argumente, lui Ion Iliescu. Lîngă editorialul său, citat mai sus („O lovitură abjectă”), Evenimentul zilei reproduce – însă cu litere mult mai mici – declarația președintelui PL '93, Horia Rusu: „Solicitarea Evenimentului zilei de a se ridica imunitatea parlamentară a lui Dinu Patriciu este ridicolă. (...) Ion Cristoiu suferă de grandomanie, boala piticilor”. (GABRIELA ADAMEȘTEANU)

RADU CĂLIN CRISTEA

Domnu' i acasă?

În sumedenia de replici emise pe parcursul debransării lui C.V. Tudor de la tabloul de comandă al PDSR au trecut aproape imperceptibil câteva vorbe scăpate de președintele Iliescu pe holurile fostei Case a Poporului. Întrebat ce părere are despre reacția Parchetului, la acea vreme neprecizată, în cazul C.V. Tudor, d-l Iliescu a afirmat sec: „Vă spun eu că se sesizează”. E o frază simptomatică nu atât pentru puterea incontestabilă a președintelui Iliescu, cât mai ales pentru maniera în care șeful statului înțelege să și-o exercite. Mă îndoiesc că d-l Iliescu a rostit acele cuvinte doar pentru a-și testa capacitatea premonitoare. Mult mai în spiritul rânduieilor noastre politice ar fi explicația că la Cotroceni se sesizase, de fapt, mult mai devreme, autosesizarea Parchetului. Dacă această supoziție s-ar confirma (ea pare, oricum, extrem de plauzibilă), semiprezidențialismul regimului nostru politic s-ar dovedi a fi chiar mai mult decât atât, evoluând, sub respectabile faldiri democratice, spre un autoritarism pe care doar minoritatea noastră împăcătoare cu soarta l-a ferit de o manifestare directă.

D-l Iliescu ar fi avut foarte multe ocazii pentru debarcarea lui C.V. Tudor. Aceasta întrecuse, metodice, orice măsură - în primul rând aceea a ordinii constituționale. A fost tolerat, deși o elementară frunzărire a Codului penal ar fi oferit suficient de multe argumente pentru o comprimare specifică a spațiului de exprimare a liderului PRM. Valurile imunde care au invadat Cotroceniul de vreo trei ani încoace au fost primite, dacă nu chiar cu ospitalitatea specifică neamului, în orice caz cu o atitudine de gazdă cel mult contrariată de năruvirile cam proaste ale unui oaspete, nu-i așa?, agreat din moment ce n-a fost niciodată abandonat pe pragul de la intrare. Națunea a putut observa cum, de prin primăvara lui '93, oasele instituției prezidențiale au fost înnulate regulat de croșeele peremiste. Devenit sac de box al mahalalei politice, Co-

trocenii a tăcut milc sau s-a rezumat la comentarii de o stinjenitoare prudență. În timp ce națunea fremăta numai la gândul punitivității aplicate președintelui PRM - dinapre Cotroceni cădea cite un comunicat țene, care, în lectura domnului Chebelev, își adăuga un garantat surplus de apatie. De altfel, principala obsesie a mesagerului președintelui Iliescu era aceea de a nu încurca travestiurile folosite după un ritual previzibil. Astfel, ori de câte ori C.V. Tudor revărsa asupra lui Ion Iliescu torrente de insanițăși, d-l Chebelev avertiza că, în adevăr, era vizat cetățeanul Iliescu și nicidecum instituția în cauză. D-l Iliescu redevenea subit președinte, așadar dispus să acționeze energic maneta multiploilor sale prerogative constituționale, numai când nu era atacat de nimeni. Astfel că C.V. Tudor s-a putut considera un nedreptățit al soartei: ori de câte ori procedea la cunoscutele sale expectații, d-l Chebelev îl anunța, cu o jubilație greu mascată, că înarși n-a avut noroc - în momentul atacului președintelui fiind, de fapt, numai un simplu cetățean. La un asemenea șir de ghinioane, vexarea progresivă a lui C.V. Tudor era cumva și de înțeles, putând s-o iei razna tot bintuindu pe strada Pacienței. Întrebând: „Domnu' i acasă?” și aflind de la același fecior timp că la adresa știută, în funcție de necesități, se găsea fără greș d-l Mitică în loc de d-l Costică sau viceversa.

Lăsând gluma la o parte - imunitatea la insultă și persistența în umilință ale președintelui Iliescu rămân de neînțeles. Încă în martie '93, d-l Iliescu a fost potopit cu insulte de C.V. Tudor pentru că și-a permis să afirme că mareșalul Antonescu a avut „și defecte”. O lună mai târziu, aflat la inaugurarea Muzeului Holocaustului de la Washington, d-l Iliescu încasează o altă chelăneală din partea aceluiași lider al PRM, care-i zice cu năduf: „Eureii v-au adus la putere, eureii vă cheamă la ordine, eureii vă mențin în scaun”. În ianuarie '94, se naște legendarul cognomen „Nelu Cotrocelu, agent KGB”. Doar o lună mai târziu, într-o nouă scrisoare deschisă adresată președintelui Iliescu, C.V. Tudor se declară cu cuțitul la os. Considerat dirijorul dezastrelor din țară, d-l Iliescu e întrebat de la obraz: „E posibilă oare altă lipsă de responsabilitate? Atunci când vă visați, din umbră, succesori ai lui Ceaușescu, ce credeți dumneavoastră că trebuia să facă șeful unui stat din România?”. C.V. Tudor aler-

tează un întreg mecanism, de la SRI la comisiile de apărare ale Parlamentului; nădușesc din greu serviciile secrete, în toată necunoscuta lor eflorescență; armata stă cu degeul pe trâgaci la frontarii, ca nu cumva, din neatenție, să ne fure cineva țara etc. În toate aceste situații - ridicolul cauzei a fost depășit doar de penibilul unor efecte vădit hipertrofice -, totul dovedindu-se a fi, până la urmă, niște cai verzi pe pereti.

Gluma se îngroașă cumva în iunie anul acesta, când România Mare publică „Scrisoarea celor 300”, unde președintele Iliescu e acuzat că a distrus armata, vînzînd-o „trădătorilor, spionilor și afaceriștilor”. „Pentru asemenea crime de înaltă trădare, pedeapsa nu poate fi decît una”, conchid, pe o singură voce, cei 300. Amenințarea președintelui cu pedeapsa capitală dă tonul unui cor de bilbilii, iar d-l Chebelev se enfurie cu destulă ponderație, poate și pentru că România Mare mai dregre ușor busuioacul, precizînd că există și cadre, inclusiv C.V. Tudor, care-l prețuiesc pe președinte. D-l Iliescu suferă, cum îl știm, eu acea surdina care-l face adesea inaudibil. Vin oaspeți de peste hotare, de la d-l Voigt la d-l Martinez, încercînd să afle de la fața locului cum își poate desăvîrși România îndelung trîmbița-vocăție euro-atlantică servindu-se, foarte aproape de cîrma deciziei, de un partid care încorporează toate semnele voinței de revenire la trecutul totalitar. Rămăs, într-o primă fază, stană de piatră, d-l Iliescu își trage aer în piept și ajunge tocmai la Washington unde, pe un hol de hotel, la ore mici, adresîndu-se mai mult neoficial unui grup de jurnaliști, face deja celebra afirmație privind comportamentul „la Jirinovski” al lui C.V. Tudor și Gh. Funar. Îngrozit de scoul propriilor gânduri, imediat după ce a pus talpa pe asfaltul Otopenilor, d-l Iliescu s-a grăbit să retracteze totul: „S-au făcut niște răstălmăciri încorecte în legătură cu cele ce am spus eu”, a spus președintele. Presa îl citează însă corect. Îmbrăcînd iute haina de simplu cetățean, președintele nu clipește, conform obiceiului, sub muntele de zoaie sub care îl acoperă liderul PRM. Se declanșează o stare de motivație colectivă, din reflexul de a suplini carentele de atitudine ale Cotroceniului. Curios, d-l Chebelev pare mult mai supărat pe Silviu Brucan, căruia îi răspunde pe un ton oripilat, deși acesta nu fusese decît să-i reproșeze domnului Iliescu că prea a îngăduit relele apucături ale lui C.V. Tudor. Silit de presiunea maselor, președintele se decide greu să scoată sabia din teacă: „Nu știu de ce s-a grăbit cu asemenea ieșiri intempestive”, afirmă, cumva deranjat, d-l Iliescu, ca și cum de vreo trei ani încoace C.V. Tudor ar fi ieșit altfel decît intempestiv.

Pare de natura evidentei că președintele Iliescu avea de mult timp și îndreptățirea constituțională și, poate în primul rînd, obligația morală de a se delimita de C.V. Tudor. N-a făcut-o decît foarte târziu și mai mult pentru a-și parfuma imaginea externă. În locul unor riposte ce însemnau, nu în ultimul rînd, o chestiune de demnitate, d-l Iliescu a preferat să îndure, spăit, ofense inadmisibile. S-a mulțumit să se amăgănească, savurînd, probabil, spectacolul terfelirii de către același C.V. Tudor a unor rivali din opoziție. A evitat să condamne un licheliem care-i făcea asemenea servicii.

Am citit o sumedenie de comentarii care elogiază decizia separării de PRM. Îmi repugnă această viziune. Faptul că acum Președintele Iliescu și PDSR se lespădă de C.V. Tudor ca de un leșt nu șterge nimic din intimitatea concubinajului lor de pînă acum. Unul, cu îngăduință, profund lipsit de noblețe. Cinic, mărunț și „pe stil vechi”. Am fost, cum s-ar zice, martorii unei noi lecții de democrație. O enormă risipă de energie a reușit, după zbaterei epuizante, să conducă la o decizie născută, pînă la urmă, cu forțepul, după opintiri și încrîncenări ce fac imposibilă decantarea furiei justițiare de melodrama cea mai ieftină. Încă o victorie ca asta și sistemul pierd tu. Din păcate, nu doar C.V. Tudor (alături de Funar, Pănescu et comp.) e vinovat de degradarea imaginii noastre în străinătate și de macularea scenei politice interne. Culpă este împărțită cu toți cei care, prin ambiguitatea sau chiar absența unei reacții tranșante, au stimulat un discurs insalubru și obscen. Vinovățiile care, cu tot „eroismul” finalului, nu-l ocolește în primul rînd pe d-l Iliescu.

Astfel încît, pentru a reveni acasă, în Caragiale, pe strada Pacienței, mă las grom convins că feciorul îl spunea întotdeauna adevărul gogomanului oaspete. Mă tem că, de cele mai multe ori, domnu' i era acasă.

Școala Tinerilor Lideri Politici

În intenția de a pregăti lideri politici în tehnici specifice campaniei electorale, Fundația pentru Pluralism a organizat, cu sprijinul financiar al Uniunii Europene, prin PHARE Democracy Programme și Westminster Foundation for Democracy, o sesiune a Școlii Tinerilor Lideri Politici.

Școala a fost deschisă oficial pe data de 26 octombrie la Casa Oamenilor de Știință de către D-na Karen Fogg, șefa Delegației Comisiei Europene în România. Proiectul sesiunii este structurat în două module: Comunicarea Politică și Managementul Campaniei Electorale, ce se va încheia pe 10 decembrie 1995 și Structuri de Guvernare, care va începe după alegerile locale din primăvara lui 1996.

Între 27-29 octombrie s-a derulat, la Hotelul Internațional din Sinaia, partea întâi a primului modul, la care au participat 57 de reprezentanți ai organizațiilor de tineret ale partidelor parlamentare din România, cu excepția PRM, PUNR și PSM.

Cursurile au fost ținute de Anthony Stacy, din partea Fundației pentru Pluralism, membru al Partidului Democrat din SUA, și Andrew Rosindell, din partea Westminster Foundation, vicepreședinte al organizației de tineret a Partidului Conservator din Marea Britanie.

Temele seminarilor au fost: organizarea internă a propriului partid; formularea mesajului; selecția candidaților; stringerea de fonduri; crearea de coaliții; recrutarea voluntarilor.

Organizarea seminarilor a fost impecabilă, facilitînd schimbul de idei și cooperarea între tinerii cu vederi politice diferite.

VIRGIL MARINESCU

ABONATI-VĂ TRIMESTRIAL LA REDACȚIE

11% 5.000 lei cu expediere prin poștă

14% 4.500 lei cu ridicare de la redacție

SPECIAL pentru pensionari, cadre didactice, elevi, studenți, bini decimati politici și veterani de război

29% 4.000 lei cu expediere prin poștă

33% 3.500 lei cu ridicare de la redacție

Cei interesați sînt rugați să expedieze prin mandat poștal suma corespunzătoare, pe adresa: Revista "22", cont 45103532 BCR Filiala sector 1, Str. Londra nr. 10, București.

Adevăratele (talon de pensie, adevăratele școlare etc.), valabile un an, se expediază pe adresa: Revista "22" Calea Victoriei 120, sector 1, București, cu specificarea pentru Serviciul de Distribuție.

Abonamentele se pot achita și la sediul redacției.

Abonamentele cu reducere sînt sponsorizate de Asociația EST-LIBERTÉS

un radio actual

TALK-SHOW-uri LIVE

FM 94,2 MHz

RADIO TOTAL

În fiecare zi, de luni până vineri, puteți audia în Radio Total, între orele 22,00-24,00:

Luni: Război și pace - Mihai Tatuleci

Marți: Câinele de pază - Cornel Nistorescu

Miercuri: Punct și virgulă - Carmen Bendovski

Joi: Fiți întreprinzători - Teme economice

Vineri: Taxiul de noapte - N.C. Munteanu

Un partid etnic în Germania

La inițiativa avocatului turc Sedat Sezgin, pe eșichierul politic german va apărea, la 29 octombrie, un nou partid. Este vorba de Partidul Democrat din Germania, la care vor adera în exclusivitate etnici turci care au dobândit cetățenia germană. Deja cu trei decenii în urmă, numeroși turci s-au stabilit în Germania ca muncitori sezonieri. Deși majoritatea dintre aceștia au obținut dreptul de ședere permanentă, mulți dintre ei, însă, nu au cetățenia germană. Germania este un stat relativ omogen din punct de vedere etnic, în care trăiesc doar două minorități naționale istorice, recunoscute ca atare și prin legislația federală. Este vorba despre minoritatea daneză din Schleswig-Holstein și minoritatea sorbilor din Saxonia. (Sorbi sunt un mic popor slav, cu o limbă și cultură proprie, dar fără stat.) Drepturile politice, culturale și minoritare ale acestor două grupuri etnice sînt ancorate în constituțiile celor două landuri. Numeroasa populație turcă din Germania nu are statutul unei minorități etnice.

Mai mulți reprezentanți ai turcilor din Germania consideră viitorul partid ca o formațiune inutilă, pentru că ar funcționa exclusiv pe baze etnice. Cel mai aspru critic al noului partid este întreprinzătorul turc Bülent Tulay, care dorește să înființeze o „Asociație a turcilor ce trăiesc în Germania”. Atît Sezgin cît și Tulay sînt de părere că populația turcă nu este reprezentată de partidele existente în Germania și aîndmîi mai cred că imaginea Turciei e fals receptată și trebuie îmbunătățită. Sezgin este de părere că societatea germană este „rasiată” și de aceea turcii au nevoie de un partid propriu – și nu de o politică de integrare sau de cetățenia germană. Noul partid va milita pentru introducerea dreptului la vot pentru

toți locuitorii din Germania, indiferent de cetățenie. Totodată, partidul va propune adoptarea unei legi de antidiscriminare a străinilor stabiliți în Germania. După opinia lui Sezgin, politica de integrare a străinilor, așa cum e promovată de partidul ecologist, de pildă, nu este altceva decît o politică de asimilare. De aceea, el respinge aserțiunile criticilor, că ar dori să înființeze un partid pe baze etnice. Totodată, dezaprobă și activitatea deputatului parlamentar de origine turcă Cem Özdemir, care a candidat pe listele partidului ecologist, calificînd-o drept „falsă”, pentru că acesta a criticat, în repetate rînduri, politica dură a guvernului de la Ankara îndreptată împotriva minorității kurde. În consecință, Sezgin reproșează autorităților germane o prea mare toleranță față de activitățile kurzilor stabiliți în Germania. Ambasadorul Turciei de la Bonn nu s-a pronunțat încă asupra viitorului Partid Democrat al lui Sedat Sezgin. Între diferiții lideri ai celor peste două milioane de turci din Germania are loc, în prezent, o polemică ascuțită privitoare la funcția de reprezentant suprem al colectivității etnice. După părerea deputatului ecologist Özdemir, politizarea acestei polemici este și un rezultat al neglijențelor diferitelor guverne de la Bonn. Cabinetul federal a trăgînat adoptarea unei legi electorale prin care să se acorde dreptul la vot – la alegerile comunale – străinilor fără cetățenie stabiliți în Germania. Reglementări de acest fel există deja în unele țări occidentale. Partidele tradiționale germane, Uniunea Creștin-Democrată și Partidul Social-Democrat, vor trebui ca, de acum înainte, să se ocupe mai mult de potențialul etnic al străinilor, neintegrati politic, dar care pot deveni cu ușurință o masă de manevră a unor lideri naționaliști.

Articolele apărute în presă nu reflectă întotdeauna fidel realitatea. Ele conțin adesea deformări voite sau nevoite. În cele ce urmează, ne vom mărgini numai la cele din urmă.

Multe analize politice se bazează pe ipoteze nefondate sau chiar fanteziste. Pentru a explica un eveniment sau o situație, autorul prezintă un scenariu care, în cel mai bun caz, pare să fie posibil sau chiar verosimil, fără a putea demonstra că aceasta este singura și adevărata explicație, cum pretinde autorul. Cititorul de rînd, care nu și-a însușit principiul cartezian „*dubito ergo cogito*”, este credul și acceptă ipoteza prezentată drept adevăr incontestabil. De această credulitate se abuzează prea des în presa noastră.

O categorie aparte o reprezintă martorii oculari ai unor evenimente; de obicei, relatările lor nu sînt puse la îndoială. Or, se știe din criminalistică și din psihologie că mărturiile – chiar dacă nu sînt intenționat false – sînt influențate de mai mulți factori. Martorul ocular – într-o oarecare măsură – vede ce vrea să vadă, ceea ce se potrivește cu dorințele, interesele, concepțiile și preconcepțiile sale. La relatarea celor văzute și auzite mai și exagerează, vînd să-și dea importanță cît mai mare. Cîteodată, el povestește anumite fapte sau detalii auzite de la alții, dar declară că el le-a văzut personal pentru a mări autenticitatea celor spuse. Din această cauză, declarațiile unor – preținși? – martori oculari trebuie privite cu multă precauție; de multe ori, punctele slabe, neverosimile sau chiar imposibile se pot găsi prin simplu procedeu logic.

De exemplu, Isăilă Brătăleian din Cluj scrie: (n. red.: rubrica „Curier” din „22” nr. 29/19-25 iulie 1995): „*Convingerile mele sînt rodul unei experiențe de viață. Vă dezvălui un crîmpei. 1986. Meciuul Belgia-Ungaria la Campionatul Mondial de Fotbal. TVR nu transmitea nimic de la acest campionat. Mulți clujeni urcă Dealul Feleacului, de unde se poate prinde TV maghiară. Cîștigă Ungaria. Zeci de mii de oameni se revorsă înspre oraș cu steaguri ungurești și urlînd în maghiară: «Ungaria!».*”

garia!... Astfel de «crîmpeie», poate mai sugestive, mai sînt cu sutele”.

Este adevărat că mulți microbiști – români, maghiari și de alte naționalități – urmăreau meciurile de pe Dealul Feleacului, unde vreo trei localnici ofereau spectacolul televizat în schimb unei sume pentru intrarea în curte, pentru cîteva zeci de persoane. Alții duceau cu mașina televizoare portabile mici, la care se pot uita 5-6 înși. Este foarte probabil că spectatorii maghiari s-au bucurat de victoria Ungariei. Dar oare toți românii strîngeau pumnii numai pentru Belgia? De ce? Avînd în vedere numărul limitat de televizoare, de unde demonstrația a zeci de mii de spectatori maghiari? Și încă cu steaguri ungurești, urlînd pe stradă „Ungaria!”, pe vremea lui Ceaușescu! Cel puțin o parte din ei trebuiau să treacă pe lângă strada Doinei Cornea, unde la colțul stătea de strață și zi și noapte mașina Securității! Steaguri ungurești, cînd puteai avea neplăceri serioase pentru un buchet de flori albe și roșii? Toate acestea tîn de domeniul fanteziei.

Realitatea este cu totul alta. Securitatea era prezentă și pe Felnac. Spectatorii se uitau la programul televiziunii maghiare, dar se fereau să comenteze. Dacă totuși cineva făcea vreo observație nechibuzită, era ocilit de ceilalți, de frică să nu fie agent provocator. Mașinile care coborau de pe deal au fost des oprite și, chiar dacă milițianul nu a găsit nici un motiv pentru amendare, cerea actele și nota numele celor din mașină pentru a-i descuraja ca pe viitor să mai urmărească emisiuni „subversive”.

Între-adevăr, asemenea „crîmpeie” au fost și mai sînt vehiculate cu sutele în presă, ca de exemplu cel foarte „sugestiv” că în decembrie 1989 barbare de maghiari au jucat fotbal cu capetele românilor. Și s-au găsit destui creduli care i-au și dat crezare.

Ar fi bine ca cititorii să dea dovadă de mai mult spirit critic, să poată distinge adevărul de neadevăr, iar cei care scriu în presă – și politicienii – să urmărească mai mult credibilitatea și mai puțin senzaționalul, respectiv manipularea.

PARLAMENT

Prima lege pentru partidele din România

interzice partidelor să primească donații de la instituțiile bugetare, de la regiile autonome, de la societățile comerciale și băncile cu capital majoritar de stat, ca și cele provenind de la alte state sau de la organizații din străinătate, cu excepția donațiilor conștînd în bunuri materiale necesare activității politice, primite de la organizațiile politice internaționale din care partidul respectiv face parte.

Suma alocată anual de buget partidelor nu poate fi mai mare de 0,04% din veniturile bugetului de stat. Partidele cu reprezentare parlamentară ar urma să beneficieze de o subvenție proporțională cu numărul de mandate obținute. Partidele care nu reușesc să depășească pragul electoral, dar obțin 2% din voturile exprimate, vor primi și ele subvenții de la buget, prin împărțirea în număr egal a sumei rămase după finanțarea partidelor parlamentare. În sfîrșit, partidele vor fi scutite de plata impozitelor pe clădirile pe care le dețin în proprietate.

Săptămîna trecută, deputații au și adoptat primele articole ale legii. Astfel, potrivit art. 3 pot funcționa ca partide politice numai asociațiile care acționează pentru respectarea suveranității naționale, a integri-

tății teritoriale, a ordinii de drept și a principiilor democratice. De asemenea, sînt interzise partidele care îndeamnă la ură națională, rasială, de clasă sau religioasă sau cele care incită la discriminare, separatism teritorial sau la violență publică. La insistențele reprezentanților Opoziției din comisie, a fost inclus în acest articol și precizarea potrivit căreia sînt interzise partidele de sorginte fascistă, legionară sau comunistă.

Grupul parlamentar PRM, care s-a abținut la votarea textului de mai sus, a propus ca legea să interzică și partidele constituite pe criterii etnice, dar comisia, care s-a retras să dezbate propunerea, precum și un alt amendament vîndînd interzicerea partidelor înființate pe criterii confessionale, nu a reușit să ia o decizie în privința propunerilor. Președintele Camerei a fost nevoit însă să accepte amînarea votării articolului pentru această săptămîna.

Discuții aprinse a provocat și articolul care stabilește categoriile de persoane care nu au dreptul de a fi membri de partid: judecătorii Curții Constituționale, magistrații, avocații poporului, membrii Curții de Conturi, personalul militar și civil din armată, poliție, jandarmerie și SRI, membrii Consiliului Legislativ, membrii consiliilor de administrație ai TVR și Radio-ului. Deputații PD au cerut ca și în această categorie să fie incluși și funcționarii publici, supuși la ora actuală unor inadmisibile presiuni pentru înscrierea în PDSR. Reprezentanții PDSR și PNȚCD au ripostat, apreciînd că și așa legea restrînge mult dreptul la asociere și că în nici o altă țară funcționarii publici nu le este interzisă înscrierea în partide.

RALUCA STROE-BRUMARIU

Proiectul Legii partidelor – elaborat în urmă cu un an de o comisie formată din 11 membri reprezentînd toate partidele parlamentare și inspirat din Legea partidelor din Anglia, Franța, Spania și Cehia – a intrat săptămîna trecută în dezbaterile Camerei Deputaților.

Proiectul Legii partidelor ridică la 2.500 numărul minim de membri fondatori pentru înregistrarea unui partid. Aceștia trebuie să fie domiciliați în cel puțin 10 județe, dar nu mai puțin de 100 în fiecare circumscripție. În cazul în care un partid nu desemnează candidați, singur sau în coaliție, în două campanii electorale legislative succesive, în cel puțin 10 circumscripții, sau nu a ținut nici o adunare generală timp de 5 ani, Tribunalul Municipiului București va constata încetarea existenței acestui partid. Un alt capitol important al legii se referă la finanțarea partidelor. Solicitat să-și exprime punctul de vedere față de proiect, Guvernul a propus acum cîteva luni să se renunțe la finanțarea de la buget, care ar trebui acordată numai pe perioada campaniilor electorale. Dar încă că, la începerea dezbaterilor în Parlament, Petre Ninou, noul ministru pentru relația cu Legislativul, declară că Guvernul este dispus să-și asume răspunderea pentru finanțarea partidelor, declarație ce pare să-l fi surprins chiar și pe Adrian Năstase.

Important este capitolul care își propune să garanteze transparența finanțării. Surselor de finanțare ar urma să se constituie din cotizații, donații, venituri provenite din activități proprii și subvenții de la bugetul de stat. La primirea donației este obligatorie verificarea și înregistrarea identității donatorului, iar lista donatorilor care au donat într-un an sume mai mari de 10 salarii se publică în *Monitorul Oficial*. Proiectul

Studentii: revendicări sociale cu soluție politică

Studentii și-au susținut în aceste săptămâni revendicările cu o vehemență fără precedent. Zeci de mii de studenți au protestat în toată țara contra a ceea ce ei au numit, pur și simplu, „hojle” („Oié, olé/ Taxa asta ce mai e? Ho-ji-e!”).

Prin atitudinea lor, studenții au lăsat să se înțeleagă multe despre ei, dar de vorbit au vorbit mai mult alții. Să-i lăsam acum pe ei să vorbească.

Cristian Urse

președintele Ligii Studenților din Universitatea București:

„Noi sintem pentru susținerea pașnică a drepturilor noastre”

„Ceea ce s-a încercat acum de către unii dintre politicieni a fost folosirea mișcării studențești drept pretext pentru campania lor electorală. Sper că nu le-am făcut jocul. Alianța Studenților din România, constituită în aceste zile de tensiune, se delimitează de orice altă mișcare ce încearcă să se manifeste în forță, de exemplu ideea de a ocupa garile. În comunicatul Alianței am explicat că Hotărârea Confederației Studenților, semnată de Constantin Zgâmbău, este o acțiune izolată a liderului studenților de la Arte. Noi sintem pentru susținerea pașnică a drepturilor noastre – și sper să fi demonstrat că totul s-a desfășurat într-un cadru de legalitate”.

Comisia de specialitate a Camerei Deputaților acceptă modificarea Legii învățământului

Articolul 68 din Legea învățământului instituie taxe pentru examenul de admitere în învățământul universitar, pentru înmatriculări și reinmatriculări, reexaminări, repetenție și pentru examenul de licență. Studenții greviști au solicitat abrogarea acestui articol și i-au invitat pe parlamentari să le sprijine revendicările privind modificarea legii. Opt deputați și senatori din Opoziție și PRM au elaborat o propunere legislativă, propunând abrogarea articolului 68, specificarea în textul legii a faptului că spațiul universitar este inviolabil, creșterea proporției de reprezentare a studenților în consiliile și senatele universitare de la 1/5 la 1/3. Parlamentarii solicită ca bursele să fie indexabile, cuantumul la minim urmând să acopere cel puțin cheltuielile de

Antonie Popescu

Liga Studenților din Universitatea București, anul IV, Facultatea de Drept:
„Avem o datorie morală față de cei pe care îi reprezentăm”

„Doleanțele studenților sînt legitime, numai că nepăsarea față de situația dezastruoasă a învățământului nostru este generală. De aceea, spectrul politic românesc ar trebui reasezat pe criterii valorice. Din păcate, Opoziția a pierdut încă un moment de a se impune. A pierdut Piața Universității și acum greva studenților. Această teamă de a ieși în față o asimilez unei mentalități subalterne. Nu este normal ca un om care a fost votat de 5 milioane de oameni (Emil Constantinescu) să se complacă în a rămîne în umbră. Avem o datorie morală față de cei pe care îi reprezentăm, așa cum avem o datorie morală față de cei care au murit în '89”.

Daniel Rusu

Facultatea de Inginerie Biochimică a Universității „Gh. Asachi” din Iași:
„Nu sintem manipulați de anumite partide”

„Dacă studenții sînt tratați așa cum sintem, ce se va întîmpla cu noi după? Afirmația conform căreia sintem manipulați de anumite partide politice este falsă. Revendicările noastre sînt de natură socială, dar ele nu pot fi soluționate decît de politicieni. În ceea ce ne

privește, iată singurul amestec al politicii în treaba noastră”.

Albert Matei

Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj:
„Nu numai nouă ne-a ajuns cuțitul la os”

„Povara taxelor vine să se adauge altor greutăți cu care fiecare student se confruntă. Nu este posibil ca, după ce muncești ca să poți continua facultatea, să și se mai aplice și o taxă, pentru că, de bine de rău, reușești să-ți ieși examenul, chiar restanșier fiind. Ceea ce mă bucură este atitudinea oamenilor de pe stradă: au fost alături de noi, ne-au încurajat. Dar poate nu este un motiv de bucurie, căci atitudinea lor demonstrează că nu numai nouă ne-a ajuns cuțitul la os”.

Eugen Boia

Facultatea de Teologie Ortodoxă, secția Asistență socială, Universitatea Pitești:
„Toate schimbările au fost acceptate sub presiunea străzii”

„Nu știu cum se va sfîrși greva noastră, dar, chiar pozitiv soluționată, eu nu pot fi pe deplin împăcat – și asta pentru că, după cum ușor se poate observa, la noi toate schimbările, toate revendicările au fost acceptate sub presiunea străzii. Consider că acesta este un lucru foarte grav”.

IULIAN ANGHEL

23 octombrie. Opt deputați și senatori din Opoziție și PRM depun la Camera Deputaților o propunere legislativă privind abrogarea articolului 68 din Legea învățământului.

25 octombrie. Reprezentanții studenților decid amînarea provizorie, pe perioada sărbătorilor religioase, a manifestațiilor pentru amendarea Legii învățământului. Demonstrațiile vor fi reluate luni 30 octombrie, după ce va fi celebrată sărbătoarea Sfîntului Dumitru. Într-un comunicat semnat de Emil Constantinescu, Consiliul Național al Rectoților își anunță sprijinul pentru revendicările sociale și inițiativele legislative ale studenților. Ovidiu Ianculescu, director în Ministerul învățământului, este destituit.

Comisia de învățămînt începe discutarea propunerii legislative privind abrogarea articolului 68 din Legea învățământului. În timp ce la Senat liderii PDSR susțin că modificarea legii este de neconceput.

28 octombrie. Ministrul de Interne, Doru Ioan Tărdăcilă, recomandă mișcării studențești să nu se alăture chemărilor formulate de liderul studenților de la Facultatea de Arte, Constantin Zgâmbău, privind blocarea traficului feroviar. Liga Studenților din Universitate, ca și restul organizațiilor studențești care s-au alăturat mișcării pentru amendarea Legii învățământului anunță că vor manifesta pașnic, ca și pînă acum. (MARIAN CHIRIAC)

30 octombrie. Manifestările de stradă sînt reluate în toate centrele universitare din țară. La Camera Deputaților, liderii studenților se întîlnesc cu Adrian Năstase, președintele Camerei, care promite intrunirea Comisiei de învățămînt începînd cu ora 14.00, pentru votarea raportului final pe marginea modificărilor propuse de studenți. Se promite că, după intrunirea Biroului Permanent, raportul va fi înaintat plenului celor două Camere. Liderii studenților hotărîsc suspendarea temporară a grevei, o hotărîre finală urmînd să fie luată după aflarea votului Parlamentului.

31 octombrie. Cursurile se reiau în toate facultățile din țară. (I.A.)

cazare, masă, transport, carte școlară și universitară, iar tariful pentru transportul în comun să fie redus cu 50% în tot timpul anului.

Însă cu o zi înainte de a începe dezbaterile în comisie, 4 deputați independenți (membri PNL) – Șerban Rădulescu-Zoner, Crin Antonescu, Vasile Măndroviceanu și Octavian Bot – au prezentat propria lor propunere de modificare a Legii învățământului. Ei propun menținerea taxelor de înscriere la concursul de admitere și pentru repetenție, iar o a doua repetenție ar urma să atragă, potrivit inițiativei liberale, exmatricularea studentului, indiferent de cetățenia lui. În sfîrșit, și proporția de reprezentare a studenților în senat este de numai 1/4.

În comisie, după discuții aprinse, Opoziția, care a avut mai mulți reprezentanți decît coaliția majoritară, a reușit să impună adoptarea modificărilor. Dar nu în varianta dorită de studenți. Au fost eliminate taxele de reexaminare și repetenție, dar au ră-

mas cele pentru admitere, înscriere și reinmatriculare și pentru repetarea examenului de licență. Comisia a fost de acord ca valoarea buselor studențești să acopere cheltuielile de cazare și masă, la care se vor adăuga 20 de procente și pentru manuale, rechizite ș.a. Taxele ar urma să fie stabilite de senatele universitare – și nu de minister. În ceea ce privește reprezentarea studenților în senat, comisia a adoptat propunerea deputaților liberali, și anume ca ea să fie de 1/4. S-a acceptat să fie prevăzute în lege inviolabilitatea spațiului universitar, cu excepția cazurilor de forță majoră, și faptul că rectorul unei universități – de stat sau particulară – nu poate fi suspendat de ministrul învățământului decît cu acordul senatului universității respective.

Urmează ca revendicările studenților să fie votate în plenul Camerei Deputaților joi 2 noiembrie.

RALUCA STROIE-BRUMARIU

Ce a avut de învățat societatea

30 octombrie 1995

Moderatori:

ANDREI CORNEA și MIHAELA CUTUȘ

Invitați:

ANDREI PLEȘU, CRISTIAN URȘE și ANTONIE POPESCU

Naționalismul nu rentează

Mihaela Cutuș: Principala cerere a studenților este revizuirea Legii învățământului. Primele reacții la aceste solicitări au fost ale domnului ministru Liviu Maior, în 19 octombrie, care a spus: „Atâta timp cât voi sta eu aici, n-am să mă las înfruntat de repetenții României”. Mai apoi, primul ministru recunoștea că emiterea acestor ordine ale Ministerului Învățământului a fost un exces, iar Președinția României califică greva ca total justificată. Având în vedere reacțiile în societate la această problemă, ne-am propus să abordăm o ca pe o criză a sistemului universitar.

Andrei Cornea: Da, cred că e vorba, într-adevăr, de o criză veche, amplificată în ultimii ani, pe care Legea învățământului, de-abia votată astă-vară, ar fi trebuit să o rezolve, dacă nu chiar să o elimine. Nu s-a întâmplat așa, și rezultatul este această mișcare studentescă.

Cristian Urșe (student, anul IV Matematică, președintele Ligii Studenților din Universitatea București): Actuala formă de protest a mișcării studențești nu a avut ca subiect principal problema taxelor. Aceasta a fost, după opinia noastră, picătura care a umplut paharul – un pahar care se umple, de fapt, de cinci ani de zile... Problema taxelor nu a fost decât un efect al aplicării unei legi cu destule ambiguități – și de aici au pornit grevele în centrele universitare.

Mihaela Cutuș: Domnule Andrei Pleșu, ce credeți că a însemnat totuși această manifestare? Ce efect a avut ea asupra societății?

Andrei Pleșu: Eu n-am știut vorba domnului ministru – că „nu se va lăsa înfruntat”. O adevărată probă de vitejie ostășească – gen „garda moare, dar nu se predă”. Mă miră, pentru că din-sul, cîndva, a acceptat un premiu de la Partidul România Mare și am avut ocazia să-l întreb cum de s-a lăsat pus în situația asta. Mi-a explicat că politica, uneori, obligă la compromisuri. Deci ar fi fost cazul ca și acum politica să-l oblige la mai multă prudență și să-l scutească de o asemenea declarație. Pentru că ceea ce s-a întâmplat, prin anvergura și prin efecte, e suficient de important ca să pună pe gânduri mai multe categorii de oameni din țara asta. Studenții, care de obicei sînt cei care primesc lecții, s-au constituit încet-încet într-o comunitate care dă lecții. Și cred că ar fi interesant să ne întrebăm ce lecții sînt de primit de la ei pe diferite niveluri ale spectrului nostru public, ce are de învățat în această împrejurare Parlamentul, respectiv coaliția guvernamentală, ce are de învățat Opoziția – fiindcă și ea are de învățat –, ce are de învățat Consiliul Național al Rectoților, și corpul profesoral în general, ce are de învățat opinia publică și ce au de învățat ei înșiși la capătul acestei experiențe, care nu e încă la capăt, dar, în orice caz, începe să capete o structură de finalizare.

Andrei Cornea: Eu aș propune să începem cu două lecții: una este că – în pofida a ce se spunea acum trei săptămîni, că studenții, ca și restul populației, sînt pasivi, apatici, nu mai pot să se mobilizeze – iată, au dovedit, dimpotrivă, că sînt energici, că știu ce vor, că se pot mobiliza, organiza, chiar bine, se pot feri de diviziunile care păreau la noi inerente și că, încet-încet, într-o manieră destul de inspirată, de umplere a străzii și de tragere apoi în universități, reușesc să impună punctul lor de vedere chiar și unor politicieni care la început refuzau să discute chestiunea. În al doilea rînd, aș spune, și o să vă rog, domnule Andrei Pleșu, să continuați pe această linie, că e o lecție pe care oamenii politici, în principal, o primesc – anume că naționalismul nu rentează. Ne amintim că Legea învățământului, cînd s-a votat, a fost dezbătută mai ales în perspectiva a celui capitol care privea învățământul în limbile minorităților.

Cristian Urșe: De fapt, nu naționalismul, dacă-mi permiteți, ca termen generic, pentru că e destul de larg, ci mai degrabă exacerbarea anumitor probleme privind diferite etnici care locuiesc în acest moment în România.

Andrei Cornea: Poate ar fi bine să amintim, domnule Popescu, ce s-a întâmplat la Cluj.

Antonie Popescu (student, anul IV, Drept): La Cluj, studenții români și maghiari au susținut propunerile noastre legislative pentru modificarea Legii învățământului, pentru că de acestea beneficiau deopotrivă și românii, și maghiarii. Din păcate, UDMR nu a înțeles acest mesaj, oferind pretexte. Puterile să spună: „Nu deschidem Cutia Pandorei”, or, iată că ei, ca și celelalte partide, au primit o lecție.

Andrei Pleșu: Acum, că s-a deschis subiectul minorităților, e de spus poate că și acum, ca și în alte rînduri, minoritățile sînt o bună diversivă. S-a pus în prim-plan în presă, în dezbaterile parlamentare, chestiunea minorităților legată de Legea învățământului. În capul tuturor, Legea învățământului s-a redus la problema învățământului minorităților, iar celelalte probleme, care, cum vedem, sînt extrem de serioase și concrete, au fost, practic, trecute sub tăcere. Opoziția – ca să începem cu lecția pe care trebuie să o capete – a vrut să cîștige electoral fiind alături de Guvern în problema minorităților și s-a compromis fiind alături de Guvern în celelalte probleme, unde a devenit solidară cu o eroare.

Mai întîi votul, apoi dezbaterile

Mihaela Cutuș: Trebuie să spunem că această lege a învățământului despre care discutăm noi este una foarte stufoasă. Adică legea prevede niște principii, rămînd ca detalii să se stabilească conform autonomiei universitare ș.a.m.d.

Andrei Cornea: Aici pe mine mă îngrijorează, poate mai mult decât orice, felul deficitar în care la noi se delibe-

rează și se alcătuesc pînă la urmă niște proiecte care apoi sînt supuse votului. Sigur, pînă la urmă votul se obține printr-o majoritate, însă o lege ca Legea învățământului nu e o lege oarecare, e o lege organică, o lege fundamentală pentru națiune decenii de-a rîndul. O astfel de lege nu se impune printr-o majoritate, ca apoi să schimbi, să mai cîrpești peste trei, cinci luni, peste un an, cum o să se întîmple acum. Această lege ar fi trebuit dezbătută cu grupurile interesate, cu beneficiarii în primul rînd – cu profesorii, cu studenții, cu alte grupuri – și de-abia atunci, după multe și rafinate discuții și compromisuri, poate să intre în Parlament. Voi, studenții, ați fost consultați?

Cristian Urșe: În mai multe rînduri, organizațiile studențești au avut rezoluțiile de la întîlnirile lor, au avut ceva de spus față de proiectele Legii învățământului, au avut propuneri concrete, au avut analize ale textelor proiectelor, adresîndu-se comisiilor, grupurilor parlamentare, Camerei Deputaților, Senatului, dar nimeni nu i-a luat în seamă; dumnea, domnii parlamentari, își pot verifica arhivele. Ministerul Învățământului, în anii '90-'93, la fel. Dumnea-lor au votat în timpul vacanței școlare, Legea a fost introdusă pe ordinea de zi într-un moment cînd știau că nu vor reacționa nici studenții, nici profesorii.

Mihaela Cutuș: Acum, o dată cu manifestarea aceasta, s-a mai întîmplat un lucru destul de ciudat și chiar periculos, anume că această manifestare a fost catalogată de străini, de unii dintre ei, drept mișcare de stînga!

Cristian Urșe: Da, mai mult decât atât: am fost acuzați că sîntem chiar comuniști! Prin declarații de presă, au fost la un moment dat anumite speculații pe marginea unor declarații făcute de reprezentanții la vîrf ai partidului de guvernămînt și ni s-a spus ironic: dacă studenții vor să refacă un regim comunist, pot să meargă în altă țară; sau mai mult decât atât: studenții acestia au lipsit din țară în ultimii șase ani. Declarații de presă care sînt cel puțin aberante.

Andrei Cornea: Domnule Pleșu, spuneți-mi, vi se par revendicările legate de taxe o expresie a comunismului rezidual în România?

Andrei Pleșu: Eu nu cred că ceea ce am văzut eu pe stradă zilele trecute – o mulțime care depășește cu mult tot ce am văzut în ultimii cinci ani – constituie masa de repetenți ai României. Comunismul cred că apare mai mult în mentalitatea unei coaliții care își închipuie că numărul de voturi poate decide asupra calității unei legi – dacă există mulți care votează printr-o bine organizată mașină de vot o lege, legea, chipurile, e bună. Or, legea nu e bună. Ceea ce s-a dovedit datorită mișcărilor studențești este că votul acesta, obținut cu relativă ușurință în Parlament, nu garantează victoria finală, fiindcă, iată, dacă legea-i proastă, există o reacție a societății civile, există o presiune a străzii asupra autorităților, care e obligată să rediscute, să renegocieze, să revoteze, adică să piardă timp și energie și să ajungă de unde ar fi trebuit să plece.

Mihaela Cutuș: Dar să știți că d-l ministru Maior spunea, citez, că „strada nu mai decide astăzi”.

Andrei Pleșu: Sînt de acord, sînt și eu de părere că nu trebuie să instaurăm în România o situație de revoluție permanentă și să ne petrecem toată viața pe stradă, dar asta e valabil numai cu condiția ca cei care trebuie să rezolve treburile țării să o facă nor-

mal. Dar dacă ei nu intră în firescul legiferării, dacă ei trec repede prin Parlament și trimit la promulgare legi imperfecte, nedigerate, nediscutate pînă la capăt, atunci să nu se mire că apare reacția asta. Deci trebuie atacată nu reacția din stradă, trebuie atacată cauza care produce această reacție. Sigur, e bine să nu avem asemenea reacții, ar fi fost splendid ca studenții să nu fie obligați să iasă pe stradă, să nu fie obligați să lipească de la ore, dar, ca ei să nu iasă pe stradă, ar fi trebuit ca legiferatorii noștri să se comporte înfinit mai inteligent.

Cristian Urșe: Și ca o mică observație pe marginea acestei acuzații care ni s-a adus: evident, a fost doar un scandal de presă. E absurd să fie acuzată de comunism o organizație care și-a înscris multe acțiuni pe o linie și pe un fundament creștin. Mergeți la Liga Studenților și o să vedeți icoane pe pereți. Săptămîna trecută am anunțat că întrerupem manifestațiile de stradă pentru a da posibilitatea fiecăruia să participe la sărbători, la aniversările Bisericii Ortodoxe Române – deci în condițiile acestea nu poate fi vorba de așa ceva. Mai mult decât atât, acțiunile civice ale Ligii Studenților au avut și au un profund caracter național, cele mai multe dintre ele – a se vedea cel puțin sensul acțiunilor în legătură cu Basarabia și nordul Bucovinei ocupate. Nu în ultimul rînd: cred că și această acțiune a noastră este o lecție de democrație, deci noi sîntem democrați, așa cum s-a întîmplat și în '90, așa cum Piața Universității nu a fost altceva decît o lecție de democrație pentru o țară care era pe cale să adoarmă, așa și de această dată am demonstrat că, punct cu punct, se poate promova un proiect de modificare a unei legi.

Andrei Cornea: Interosan în cererile pe care studenții le-au formulat ca propuneri de amendare a legii este întărirea autonomiei universitare, în sensul inviolabilității spațiului universitar, ceea ce nu e deloc o propunere comunistă.

Andrei Pleșu: Eu aș dori să le spun prietenilor studenți chiar că nu e cazul de a se justifica sau de a se scuza că nu sînt comuniști și mai ales să n-o facă spunînd: nu numai că nu sîntem comuniști, sîntem creștini și naționaliști.

Antonie Popescu: Cererile noastre s-au referit la o realitate socială: fiscalitatea excesivă, corupția generalizată, absența unei protecții reale, mult trimbițată, aflată în programul de guvernare cu care actualul partid de guvernămînt a cîștigat alegerile, să nu uităm lucrul acesta.

„Ați venit aici să luați o diplomă, nu un pat!”

Andrei Cornea: Vreau să-l întreb pe d-l Pleșu care crede că este lecția pe care corpul profesoral și în special senatele și rectorii au avut a o învăța de pe urma evenimentelor.

Andrei Pleșu: A fi profesor înseamnă a livra marfă academică la curs, dar înseamnă a fi nu mai puțin atent și la alte lucruri – și anume la corpul studenților, care e administrat mizerabil în cămine și-n cantine și în sălile de cursuri, și la tot ce ține de viața lor. Prin urmare, o ieșire ca aceea pe care a avut-o la începutul mișcărilor d-l rector Emil Constantinescu – „Ați venit aici să luați o diplomă, nu un pat!” – e inadmisibilă. Forma sa de iritare nu are ce căuta în relațiile între rector și studenții lui. Cred că profesorii și rectorii n-au făcut suficiente

de la studenți

demersuri la timp pe lângă instituțiile autorității ca să prevină și să ajute la evitarea dificultăților și inadvertențelor care au apărut în lege, deci n-au fost prezenți obsesiv la birou răului pentru a-l preveni sau a-l corija. Cred, de asemenea, că noi nu știm să folosim ceea ce am dobândit. Așteptăm indicații. M-am uitat pe câteva documente, ordine emise, din care rezultă ceva de genul asta: „Autonomia înseamnă că noi vă spunem că trebuie să puneți taxe, noi vă spunem și între ce limite să le puneți, iar voi sînteți liberi să vă alegeți undeva între aceste limite” – asta e o ofensă inadmisibilă la Legea Autonomiei.

Antonie Popescu: Poți fi „liber” și în închisoare...

Andrei Pleșu: Bineînțeles, și se dă un cadru și să te joci acolo... În plus, este necesar ca Guvernul să înțeleagă că el nu trebuie să păstreze în funcții oameni care sînt de o vădită incompetență, dar care sînt convenabili politic.

Antonie Popescu: Cazul Ovidiu Ianculescu.

Andrei Pleșu: Exact. Se dovedește că e profund contraproductivă această tendință nefastă a Guvernului de a pune în poziții de decizie oameni fără competență numai pentru că ei sînt politicește acceptabili, cu rezultatul că ei pot provoca o adevărată catastrofă socială. Și asta se întâmplă nu numai la Ministerul Învățămîntului.

De ce nu sînt bani pentru învățămînt?

Mihaela Cutuș: Tot timpul se spune că în învățămînt nu sînt bani de la buget și s-a vorbit chiar de alte surse de finanțare. Care ar putea fi acestea pentru învățămîntul superior în România?

Cristian Urse: Legea sponsorizării, practic, nu oferă unui eventual sponsor nici un avantaj în cazul în care investește într-un asemenea domeniu.

Andrei Pleșu: Altă lege ratată!

Andrei Cornea: La vremea votării Legii sponsorizării, mulți au considerat că, în fond, guvernarea actuală nu e foarte interesată în a avea numeroși sponsori care să finanțeze fundații independente. Iată că uneori o astfel de lege prost întocmită se întoarce chiar împotriva guvernării, care trebuie să aibă finanțeze anumite întreprinderi, cum este învățămîntul superior de stat, pe care nu poate pînă la urmă să nu le sprijine.

Cristian Urse: Învățămîntul este declarat prioritate națională – există un articol în lege care spune asta. Or, pentru întreținerea unui stat polițienesc, pentru găzduirea înarmate pînă în dinți și pentru alțea forțe de reprimare există fonduri.

Andrei Cornea: Și altceva: se găsește bani pentru subvenționarea unor întreprinderi nerentabile, care fac niște găuri uriașe în bugetul național.

Antonie Popescu: Mai mult, se găsește bani pentru imaginea României în lume, care nu înseamnă altceva decît propagandă electorală pe plan internațional pentru Iliescu și cei din jurul lui.

Andrei Cornea: Cum explicați, domnule Pleșu, o oarecare permanență a clasei noastre politice, în ultimă instanță. Cu ezitări, totuși, aceste revendicări, sau o parte din ele, au fost acceptate. S-au speriat ei, oare, de studenți, este campania electorală aproape?

Andrei Pleșu: Poate că ceva din toate acestea. Eu nu am fost niciodată pentru demonizarea integrală a unor categorii de oameni politici; probabil că există și în rândurile coaliției guvernamentale oameni care pricep de-

spre ce e vorba. Nu trebuie să plecăm de la o imagine alb-negru. În situația de acum, eu nu cred că au avut de ales, pentru că anvergura pe care au avut-o aceste mișcări nu era oarecare. Aș profita de această ocazie ca să-i felicit, prin reprezentanții lor, pe studenții români pentru felul cum au înțeles să se poarte. Dacă ar fi devenit violenți, ei ar fi oferit foarte ușor prilejul unor incrimenări sau chiar al unor reacții violente, care, de altfel, au apărut. Studenții au știut să combine într-un foarte bun dozaj radicalitatea revendicărilor lor cu o exigență de non-violență, care obligă, pînă la urmă, să fie luate în discuție cererile lor. Dacă ar fi ajuns să se lege de șine, să facă lucruri spectaculoase, de ordinul cascadei, nu cred că această chestiune ar fi fost în câștigul lor. Vă felicit încă o dată pentru maturitatea acestui dozaj.

„Voit sau nevoit, Puterea și Opoziția au fost împreună”

Telespectator: Pan o întrebare d-lui Pleșu. Dinsul a fost ministrul Culturii în guvernul Roman în anii '90-'91. Își amintește că studenții au mai făcut demonstrații în anii '90-'91. Cum ne poate explica faptul că atunci era contra studenților și acum, subit, îi apără pe acești studenți?

Andrei Pleșu: Acum ar trebui să se producă documentul din care rezultă că eram contra studenților. E adevărat că n-am manifestat împreună cu ei, pentru că nu eram student și pentru că postura mea de atunci nu mă aducea în condiția de a participa la miting. Pe de altă parte, Ministerul Culturii, de care răspundeam, a fost singura instituție guvernamentală a momentului care a produs – pe banii lui – singurul film-document care există despre marea mișcare a studenților din Piața Universității, lucru care mi-a atras în momentul acela mari probleme, atît în Parlament cît și înăuntrul echipei guvernamentale. De asemenea, vreau să-i reamintesc domnului care a întreat, și care, mă tem, că n-a întreat decît pentru că el credea că știe răspunsul dinainte, că tot Ministerul Culturii a fost primul reprezentant al guvernării de atunci care, la venirea minerilor în București, pe 14 iunie 1990, a dat un comunicat de protest și de indignare față de acea manevră. Eu socotesc că pentru cineva care era în guvern aceste reacții erau elocvente.

Cristian Urse: Din momentul în care sindicatele, spre exemplu, au început să-și anunțe solidaritatea cu mișcarea studentească, a avut loc o cotitură în atitudinea unor partide, mă refer în special la PDSR și PUNR. Deci este evident că s-au temut de o mișcare sindicală la nivel național. În acest spirit, ni s-a părut cel puțin ciudată ideea Opoziției de a susține Guvernul. La un moment dat, m-a mirat un comunicat sau o declarație venită din partea liderilor Convenției Democratice, care anunțau o eventuală susținere pentru un guvern minoritar PDSR.

Andrei Cornea: Aici sînt și unele coincidențe. S-a întâmplat ca mișcarea studenților să se producă simultan cu divorțul dintre PDSR și PRM.

Andrei Pleșu: Coincidență care a creat o oarecare instabilitate. Opoziția e în situația de a-și regîndi, de a-și recîntări cu mai mult discernămint, punctele unde se poate solidariza și unde nu se poate solidariza – și cu cine.

Cristian Urse: Nu este prima dată cînd o spunem, că ne-a nemulțumit

prestația reprezentanților partidelor politice. Voit sau nu, Puterea și Opoziția au fost împreună, contribuind la inducerea în rîndurile tinerilor a unui sentiment al inutilității, care este foarte grav. Totodată, programele sau măsurile concrete nu au găsit calea de a oferi o perspectivă tînrului după ce termină facultatea.

„O lecție de antilehamite”

Telespectator: Am o întrebare pentru d-l Andrei Pleșu: care este părerea dînsului în contextul în care mitingurile studențești – pentru orice om de bun-simț din această țară – îmi par perfect inexistente, deci care este părerea dînsului vizavi de problema actuală a politicului din această țară?

Andrei Pleșu: O întrebare puțin tangentă cu emisiunea... Tot ce pot să spun e că una din obsesiile din ultimul timp – și nu numai ale mele – este că trăim un moment de șah-pat

Andrei Pleșu

pe scena politică românească, în care s-au blocat toate grupurile în postura în care sînt: Puterea s-a blocat la putere, iar Opoziția s-a blocat în opoziție; în intervalul dintre ele, din ferice, pot apărea încă mișcări de spontanitate și de culoare care să mai trezească puțin conștiința publică. Deocamdată, însă, există o crescîndă categorie de oameni din România care nu mai au opțiuni clare în nici o direcție, care ar avea nevoie de un stimul și de o angajare, pe care dacă nu o vor căpăta într-un fel sau altul, vor cădea într-o resemnare care va costa enorm. Și ca să leg cu subiectul din astă-seară, aș spune că lecția globală a mișcărilor studențești de acum este o lecție de antilehamite, o lecție care te trimite la veghe civică și la eficiență politică și socială.

Andrei Cornea: Poate ar trebui să-i întrebăm pe invitații noștri care e lecția pentru studenți.

Cristian Urse: Pentru studenți, așa cum spunea d-l Pleșu, s-a văzut foarte clar că există în rîndul acestei categorii a societății românești o foarte mare doză de entuziasm.

Andrei Cornea: Credeți că acest entuziasm s-ar fi putut declanșa dacă n-ar fi fost acea gafă enormă a Minis-

terului Învățămîntului, care a dat ordine cu valoare retroactivă, indignînd, pe bună dreptate, pe toată lumea?

Antonie Popescu: Socotim că ordinul a fost doar ocazia, nu cauza. Căuza trebuie căutată în neîmplinirea lui Decembrie '89, care a oferit României șansa schimbării. Totodată, trebuie ținut cont – iar clasa politică, din păcate, a uitat asta – că sîntem la sfîrșitul unei legislaturi, și în acești 4 ani tot mai mulți tineri au devenit electori, or, această infuzie de tinerețe în electorat a rămas fără răspuns.

Telespectator: Vă rog să explicați în ce țări mai este învățămîntul gratuit. În al doilea rînd, de ce se consideră că este vinovată administrația de situația gravă a căminelor, cînd se știe foarte bine cine locuiește acolo: pe parcursul anului universitar, 90% din studenți sînt acolo.

Andrei Cornea: În Franța, în universitățile de stat (practic, nu sînt decît universități de stat) există o taxă de aproximativ 1.000 de franci pe an, pe care o plătește orice student. Salariul mediu este de 8-9.000 de franci pe lună. Deci, practic, taxa este derizorie.

Cristian Urse: Și apoi orice tip de taxă trebuie judecată în contextul social românesc, pentru că nu se poate face comparația cu alte țări, atît timp cît situația noastră economică este cea care este, corupția este cea care este sau birocrația este cea care este.

Andrei Cornea: Vorbind despre flagelul corupției, probabil că ar trebui explicat telespectatorilor că acest tip de taxă pe care guvernarea noastră a introdus pentru repetenție încuraja, în fond, corupția. Foarte mulți profesori ar fi avut de optat între a fi toleranți, deci de a îngădui și pe cei care, dintr-un motiv sau altul, nu știau prea bine, sau, dimpotrivă, puteau fi tentați să se lase corupți.

Cristian Urse: Căminele sînt administrate de către universitățile care le au în grijă; în momentul de față orice cămin face parte din patrimoniul Ministerului Învățămîntului, în urma aplicării Legii învățămîntului toate aceste imobile vor trece în patrimoniul universităților, deci nu studenții răspund de starea căminelor, ci cei care sînt obligați sau ar trebui să fie obligați să le întrețină.

Andrei Pleșu: Sugestia din întrebare e că acea gratuitate e o formă de comunism. În țări capitaliste sînt taxe mari, dar, aș adăuga, există tot felul de nuanțe. Acolo unde se cer taxe, oferta este de cu totul alt nivel de cea pe care ne-o putem noi imagina aici. Cîri taxe studentului, dar ce-i oferit? Cînd vom da cămine excelente, cantine excelente, biblioteci excelente, echipament electronic excelent și la nivel pentru fiecare student, atunci să discutăm de taxe. Universitățile în care mergem să ținem cursurile arată sordid, sînt degradate.

Mihaela Cutuș: În final, aș vrea să vă întreb pe voi, studenții, dacă sînteți mulțumiți pentru ceea ce ați obținut.

Cristian Urse: Am făcut un pas... Victoria există în plan psihologic, dar, concret, deocamdată propunerea noastră legislativă a fost aprobată de Comisia pentru învățămînt, iar joi la ora 8.00 ea trebuie adoptată de către plenul Camerei Deputaților. Același propunerii legislative adoptate trec la Senat, abia apoi Ion Iliescu va trebui să promulge aceste propunerii legislative. Faptul că greva s-a suspendat nu înseamnă că protestul nu continuă. El va îmbrăca formele pe care le vom socoti necesare. În orice caz, noi am transferat pe umerii partidelor responsabilitatea votării.

GABRIEL ANDREESCU

Octavian Paler, Alexandru Paleologu și spinoasa problemă a naționalismului

Bineînțeles, trebuie deosebit naționalismul care Jimpește identitatea", care o afirmă, de naționalismul tip Funar și Vadim, menit să desființeze identitățile altora. În cazurile în care identitatea națională este oprămată, promovarea explicită a identității este mai mult decât firească, este o datorie. Acest lucru privește minoritățile insuficient respectate de majoritate ori întregi popoare care suferă de ocupația (directă, ideologică etc.) a unei alte puteri, așa cum observă și Alexandru Paleologu într-un articol asupra căruia voi reveni în curând. Într-o altă parte a textului este vorba de interacțiunea economică, informațională și prin circulația persoanelor și serviciilor a devenit un factor determinant al dezvoltării interne a statelor. O politică inteligentă înseamnă o politică a intereselor naționale – una care are influență pozitivă asupra identității naționale. O să-l citez în acest sens și pe H.-R. Patapievi: „Naționalismul veritabil nu este o mistific, ci o politică incununată de succes. Dacă eșuează, oricare i-ar fi noblețea, nu e patriotism, este calcul greșit, angajare neobăuită sau act iresponsabil; pe scurt, este o formă tragică a prostiei; (...) patriotismul nu este un tip de retorică sau de justificări oricât de valabile; este o voință politică adecvată, capabilă să conducă la succes”³. Nu dai viață identității naționale numind-o, trăiești cu ea; nu ai nevoie să te înconjoari de simboluri tradiționaliste pentru a fi un mesager al istoriei. Identitatea națională este o realitate dinamică, un mod de ființare prin evoluție, nu un set de amintiri – deși nu le contrazice –, nu un patrimoniu peste care se așterne vremea – deși beneficiază de el.

Diferența dintre naționalismul ponderat și militantismul prodemocratic

Se poate pune întrebarea: de ce oare opțiunea pentru un naționalism implicit, și nu pentru unul explicit? De ce atâtă importanță acordată unei diferențe de termeni?

Nu este numai o diferență de termeni. Aspectul cel mai semnificativ care motivează reticenta față de orice fel de naționalism mi se pare necesitatea de a găsi viața în termeni democratici, nu în termeni așa-numiți „naționali”. Este o diferență de accent, de perspectivă, de mentalitate. Pentru naționalistul „normal”, subiectele care contează ar fi: cum facem legătura cu identitatea pierdută sub comunism, cum reinviem obiceiuri pierdute, cum promovăm vechile granițe spirituale ori teritoriale, cum păstrăm (ori dezvoltăm) interesul tineretului pentru isto-

ria și cultura românească clasică, cum implicăm în devenirea socială identitatea religioasă care a stat la originea formării statului român ș.a.m.d. Pentru un antinaționalist ca mine, relevante pentru opțiunile societății românești sînt: apărarea și promovarea drepturilor omului, crearea (stabilizarea) instituțiilor statului de drept, asigurarea confortului tuturor naționalităților ca o componentă a păcii sociale, promovarea acelei politici care reduce suferința, injustiția, care promove prosperitatea, ori cel puțin viața decentă, asigurarea condițiilor de existență pentru generațiile viitoare (decă dezvoltarea durabilă); în sfîrșit, prin ce fel de tratate se asigură stabilitatea regională, ce comportament internațional va permite cetățenilor acestei țări să circule cu demnitate prin lume. Iată, preocupări diferite, întrebări diferite, strategii divergente; probabil, concluzii specifice, iar unele opuse.

În sensul de mai sus, diferența dintre naționalismul ponderat și militantismul prodemocratic pare a rămîne în sfera opțiunilor inefabile, a tropismelor imponderabile. Dar – și aici intervine un aspect esențial – o anumită opțiune obligă un intelectual la punerea în mișcare a mijloacelor de ducere a ei la bun sfîrșit. Nu este suficient să spui: eu cred asta! Rămîne să explorezi întregul domeniu de fapte, raționamente, concluzii care te validează (sau nu) și care comandă efortul tău spre realizarea scopului. Iar scopul, pentru un cunoscător, nu este niciodată definit „pentru totdeauna”. Există o permanentă acomodare între obiectivul inițial și ceea ce descoperi, pe parcurs, în legătură cu mijloacele și proiectele pe care le-ai pus în mișcare. Dacă consideri, spre exemplu, că democrația este întiul obiectiv, atunci ai obligația de a avansa în înțelegerea acestui concept și a obstacolelor care apar în calea democratizării României. Dacă integrarea României constituie o prioritate, atunci principiile instituțiilor europene, documentele și acțiunile paneuropene trebuie inventariate cu grijă. Dar dacă regăsirea identității „pierdute” este opțiunea celui în cauză? Ceea ce am văzut manifestîndu-se la oamenii de cultură care se declară, în jurul acestei preocupări, naționaliști, a fost mai ales o sumă de acte intelectuale ratate. Viața a demonstrat manifestarea vicioasă a tuturor naționalismelor programatice, chiar a aceluia care refuză la fel de programatic excesul agresiv ori demagogic. Nu mi se pare deloc ciudat să regăsească, aproape identice, la Octavian Paler, Alexandru Paleologu și alți „buni” naționaliști, aceleași trei „vicii” ale discursului lor.

Cele trei „vicii” ale discursului naționaliștilor programatici

Unul este idealizarea istoriei. Iată o formă aflată pe linia naționalismului tradițional, care romantizează istoria.

Octavian Paler ne vorbește despre satul său natal, despre România interbelică, despre viața politică de acum un secol cu o nostalgie firească reveriilor. Niciodată înăd societatea românească, mai ales la nivelul micilor comunități, nu a avut nivelul de siguranță individuală, de toleranță, de bunăstare compatibile cu exigențele generațiilor de astăzi. Și nici nu are acoperire, atunci cînd judeci opțiunile prezentului – deci ai în vedere modele pentru viitor –, să iei drept reper societăți aflate la o asemenea distanță de societățile industrializate-informaticizate de la acest sfîrșit de secol XX.

Ceea ce ar fi de observat în plus este accentul xenofob, de care intelectualii „naționalismului legitim” nu scapă, ci, din contră, îi dau o dimensiune perversă. D-l Octavian Paler se va simți, probabil, nedreptățit de un asemenea calificativ. Aproape de fiecare dată, d-l Paler se grăbește să negue că ar fi „antiamerican”, „antieuropăean” etc. „Vreau să mai precizez o dată că nu sînt cituși de pușin „antieuropăean”, repetă, în *Spinoasa problemă a identității*, din nou, domnia sa. Trebuie să-l pun însă în gardă asupra semnificației acestei precauții de exprimare. Un sloven celebru în lumea universitară occidentală, Jaroslav Žizek, povestea că de fiecare dată cînd sîrbi vorbeau despre croați sau musulmani, pentru a-i demoniza, simțeau nevoia să-și afirme bunele sentimente, după care adăugau: dar... (Leon Volovici aminteste ceva asemănător, privind refuzul intelectualilor români interbelici de a se declara antisemită, deși făceau declarații împotriva evreilor.)

Octavian Paler adaugă și dinsul un dar... Cel mai des antioccidentalismul său se recunoaște din ton. Permanent, fraze gratuite și aproape disprețuitoare, cum ar fi aceasta: „cît de europeni sînt, de fapt, profesorii de „europenitate” de pe la Strasbourg sau Bruxelles, „naționaliști” acasă la ei și „antinaționaliști” cînd se discută despre Est, ori „internatonaționaliști” care tîlmăcesc Internaționala în esperanto”. (Oamenii care cumpără *România liberă* chiar și-or fi închipuind că politicienii care se intrunesc în cele două capitale paneuropene practică același dublu limbaj, așa cum fac politicienii de pe malurile Dimboviței. Și ce vrea să însemne – dacă nu o privire de sus, inutilă – „tîlmăcirea Internaționala în esperanto”?)

La aceasta se adaugă propagarea unor clișee antioccidentale care au reprezentat, pentru mult timp, muniția secretă a național-comunismului românesc, lăsată moștenire, după cum se vede, unora dintre cei care se plîng de persistența lui. Voi aminti aici numai consecvența cu care d-l Octavian Paler revine asupra temei „trădării de la Ialta”.

Analizii evenimentelor de acum 50 de ani au numit demult vicile simbolistici asociate cu Ialta: Situația din țările Europei Centrale și de Est a fost decisă pe cîmpul de luptă și nu la masa negocierilor. Trupele rusești au încălcat înțelegerea ca regimurile de după război să exprime voința populară. A pune la punct Uniunea Sovietică în 1945 însemna declanșarea unui nou conflict între foștii aliați. Dar crede Octavian Paler că era de așteptat ca popoarele englez și american să-și trimită tinerii pe cîmpurile Uniunii Sovietice pentru eliberarea țărilor din această regiune? De ce nu aminteste Paler un detaliu nu lipsit de semnificație, că România declarase război națiunilor cărora purtătorii noștri de cuvînt le cereau sacrificii?

Revista „22” publică opinii diferite sau divergente. Ca atare, răspunderea pentru fiecare articol revine autorului. Singura răspundere a revistei „22” este de a echilibra proporția opțiunilor, într-un cadru de dialog civilizat.

Cerînța ca Marea Britanie și Statele Unite să fi luptat în 1945 pentru viitorul României exprimă o mentalitate de care ar fi bine ca d-l Paler să ne ajute să scăpăm: mentalitatea de popor asistat. Dar dînsul adaugă noi ingrediente la acest obicei, fatal la nivel individual și colectiv, de a face vinoși pe alții de soarta noastră.

Din perspectiva mea, textele editorialistului de onoare al *României libere* sînt o parte esențială a propagandei antioccidentale din presa românească. Nu este nici o greutate să vezi în „răcnetele antioccidentale” ale extremiștilor de care aminteste el înuși falsetul și demagogia. Dar este mult mai ușor și, din această cauză, mai costisitor pe termen lung pentru opinia publică să se lase sedusă de discursul „bine timbrat” al d-lui Octavian Paler, care o îndeamnă să privească cu suspiciune civilizația occidentală în numele unei identități cam prea greu de definit.

Aș mai adauga o observație. Este semnificativ că antioccidentalismul naționalistilor „normali” – tip Paler – este asociat cu o inconfundabilă, neomăsurătoare rusofobie. Mă impresionează faptul că nimeni nu a criticat în presa românească declarațiile care afirmă că rușii nu sînt capabili de democrație; referirea peiorativă la pusta rusă; calificarea lor ca urmași ai unui popor de mușci ș.a.m.d. A echivala destinul unui popor cu trecutul său – care, pentru vecinul de la răsărit, a însemnat o lungă succesiune de sisteme autoritare, culminînd cu regimul comunist și cele 60 de milioane de victime ale visurilor sale expansioniste – este o gresală specific naționalistă. „Greșeala” nu este numai la nivel logic. Mă întreb: de unde oare indiferența (ba chiar satisfacția) celor care înregistrează cu înclînare dificultatea populației din Federația Rusă de a crea, în sfîrșit, o viață decentă? De unde lipsa aceasta de empatie față de sute de milioane de oameni cu o istorie chinată, cărora mi se pare firesc să le dorești succesul și nu confirmarea predicțiilor tale negative?

NOTE

³H.-R. Patapievi, *Cerul vădit prin lentilă*, ed. Nemira, 1995, p. 256.

SUMARUL nr. 45

- Radu Călin Cristea – Șansele unui guvern minoritar PDSR se micșorează
- Dan Ionescu – Președintele, ziaristi și KGB
- Erwin Kessler – Privind înapoi degenba
- Octavian Paler: Între naționalismul de groță și „europenii” de nicăieri (adică între C.V. Tudor și Gabriel Andreescu)
- Manuale școlare (anchetă)
- Dan C. Mihăilescu – Cronică de carte: „Tablou de familie” de Sorin Gherguț, Svetlana Cârstea, Răzvan Rădulescu, Mihail Ignat, Cezar Paul-Bădescu și T.O. Bobe
- Ioan Mușca – Clujul studențesc

H.-R. PATAPIEVICI

VIOLENȚA

Greșurile generalului Pitulescu

Recentele brutalități comise de autorități împotriva demonstrațiilor studențești ne somează să regădim încă o dată statutul violenței „legale” în România post-revoluționară. Generalul Pitulescu, însărcinat cu ceea ce Poliția numește „protecția demonstrațiilor”, a declarat că vocația naturală a Poliției este „repreziunea”. Nu cred că d-l Manolescu are dreptate când ne sugerează că problema generalului Pitulescu este proasta cunoaștere a limbii române. Indiferent dacă are sau nu habar ce înseamnă exact cuvântul *repreziune*, un militar folosește în condiții de tensiune în special acele cuvinte pe care le aude mai des în instrucțaje, în regulamente sau în ordinele superiorilor săi. Imaginația lingvistică nu este punctul tare al celor educați să fie toată viața *subalterni în poziții de comandă*. Că generalul Pitulescu folosește spontan cuvântul *repreziune* este un indiciu că, în relațiile interne dintre angajați, aceasta este imaginea pe care Poliția și-o face despre misiunea ei publică: să mențină ceea ce Puterea definește ca fiind ordine prin administrarea repressiunii.

Pe ce lume trăim?

Așa înțelese lucrurile, ceea ce auzi imediat în ochi este presupuziția latentă care dormitează la rădăcina *firescului* afirmației generalului Pitulescu: pentru Poliția română există o solidaritate *naturală* între noțiunile de ordine, repressiune și dreptul de a exercita violența. Și anume, noțiunea de ordine pare a fi, pentru ei, echivalentă cu ordinul primit, care poate suna cit de imoral: este ordin și, deoarece emană de la *stăpîn*, trebuie executat. Nu legalitatea sau justetea regulamentară este aici în joc, ci raportul servil de subordonare față de cei mari, cei puternici: într-un cuvânt, și cu o nuanță intenționat patologică, față de *stăpîni*. Apoi, este ideea că rolul forțelor polițienești e acela de a păstra ordinea prin administrarea repressiunii. Deoarece ordinea apărută de Poliție este în fond un ordin venit de sus (relație verticală) și nu o formă de legalitate (raport orizontal), conceptul ei este în întregime negativ: tot ce pare să o pună în discuție e resimțit ca agresiune și voință de demolare. Reacția este, de aceea, contraatac violent. Practicând violența ca mod de a exista public, Poliția suspectează de același limbaj orice manifestare a societății (firește, s-ar putea argumenta că orice poliție, trăind în mediul fenomenului infracțional, a împrumutat suspiciunile uniforme ale delincvenților). În fine, aspectul cel mai șocant al acestor solidarități servile e violența. *Poliția crede a avea între îndatoririle ei obligația de a stăli în bătaie*. Deși întreținută din banii contribuabilului, ea a păstrat din vechiul regim obișnuința de a privi societatea civilă ca pe o masă lipsită de drepturi, deasupra căreia, delegată de Putere, Poliția s-ar afla. Nefind responsabilă decît față de sursa ordinului arbitrar, cu care întreține o relație servilă (decît ilegală), ea s-a deprins a se considera pe sine complet separată de societate, scutită de datoria de a da socoteală de faptele ei. Dacă în anii '80 apăruseră pe stradă patrulă formate dintr-un

subofițer de Miliție, însoțit de doi soldați înarmați cu pistoale automate tip AKM, acum, la 6 ani de la Revoluție, vedem aceeași soldați înarmați de război, patrulind sub comanda cite unui subofițer de Poliție la fel de arrogant ca înainte, dar, azi, cu o justificare nădă. Înainte apărau dictatura; acum pe cine apăra? Serile, după 22.00, li poți vedea odihnindu-se îndelung, cu un aer de controlori răsfățați, prin minimagazinul stradal al cite unui privatizat, cinstiți (firește, pe gratis) cu cite o bere sau un suc. Se simte în atitudinea acestor subofițeri concepția trufașă a instituției din care emană. Ei vin de undeva de sus, pur oameneii pe care arendașul i-a răspîndit prin sat pentru a impune ordinea lui. *Parte din polițiștii de azi mai au încă aerul că sînt puși să ne supravegheze docilitatea, nu să păzească, în folositul colectiv, observarea legalității.*

Plăcerea de a produce suferință

O consecință a acestui tip de schizofrenie a responsabilității¹, care e nelindoielnic o formă de ireponsabilitate, este ușurința de a recurge la violență. Orice presupus infractor știe că primul lucru care se întîmplă cu el la circa de poliție, înainte de orice investigație legală, este o „mamă” sau un „toc” de bătaie. Tratamentul nedemn și violent a intrat demult în prerogativele poliției. Comportamentul decent și uman este aplicat, de acești „apărători” ai legalității, numai oamenilor cu care nu intră în contact. De la banalul contact cu serviciul de evidență a populației pînă la arestul preventiv, totul se desfășoară, de regulă, într-un total dispreț față de realitatea umană a celui aflat în cauză, solicitant sau bănuț. Comportamentul degradat este regula, iar cel civilizată - excepția. În mod, bănuiesc, intenționat, multe sedii ale Poliției arată sordid, amenințător și întroșin, prin aspect și atmosferă, sentimentul servil al descurajării și aservirii. Cînd pătrunzi într-un sediu al Poliției nu te mai simți om cu drepturi depline, ci unul

NOTĂ
¹Poliția pare a răspunde numai în fața voinței „stăpînitorilor”, nu în fața legalității.

cu care se poate face în principiu orice (dacă nu vei fi suficient de servil și de linguiștor cu cei care, de regulă arroganți și grosolani, te iau în primire), deoarece un nelămurit dar cert aer de culpă planează fără să vrei asupra ta. Aceasta este situația „normală”. Ce se întîmplă însă cînd există un conflict? Nu mă voi referi la conflictul infracțional, ci la cel civil. Cum a fost, bunăoară, în 21 Decembrie 1989. Am avut ghinionul să fiu arestat în acea după-amiază (fără să fi făcut ceva eroic). Am fost dus la Inspectoratul General al Miliției, unde grupul din care făceam parte, fără a fi bătut, a fost deponat într-o încăpere de învățămînt politic (era plin de Ceaușescu pe pereți). Din timp în timp intra în încăpere un maior în ținută de teren, care urla și ne injura de mamă. Făcea crize de furie epileptică de fiecare dată cînd ne vedea. Cînd am fost duși, la miezul nopții, spre dubele care trebuiau să ne imbarce spre Fortul Jilava, am străbătut cu cătușele la mîini, în lanțuri de opt, culoarele hidoasei clădiri: pentru că nu mai încăpeau în camere, areștații proaspăt aduși erau aruncați de-a valma pe lîngă pereți, sub supravegherea subofițerilor. Aceștia, spre uimirea mea, se purtau cu areștații așa cum citisem în cărțile despre nazisti că se purtau paznicii din lăgăre, temuții *kapo*, cu deținuții. Nu doar că deținuții fuseseră literalmente stîlciți în bătaie în momentul areștării, dar kapo-milițienii români din IGM le speculau acum suferința de o manieră atroce. Pe scurtul parcurs al scoaterii noastre din incinta IGM, am apucat să văd un deținut ridicat cu șuturi în fund în picioare și apoi lovit în testicule, un altul care avea fața jupuită era palmuit pentru că, spunea kapo-milițianul, avea „moacă de șmecher”. În fine, am văzut un hărbat mătăhălos, cam de 50 de ani, cu o teribilă ruptură în carne sub genunchi, pîrînd a fi fost o fractură deschisă, obligat să se ridice în picioare cu fața la zid, și care urla de durere la fiecare mișcare, care tînașului soldat din spatele său li trezea o ciodată îndîrjire sadică.

Sentimentul carceral al ființei

Faptul că abolit nimeni nu a fost tras la răspundere pentru atrocitățile fizice comise de milițieni împotriva demonstrațiilor din Decembrie 1989 este un scandal al justiției. Dar că sensibilitatea noastră la acest scandal este atât de redusă sugerează faptul că anomalia stă și în incapacitatea noastră de a resimți ca pe un grav ultragiu violența fizică practică de autorități în exercitarea puterii. *În România de dinainte și de după Revoluție agresiunea fizică și violența polițienească sînt comportamente curente*. Faptul devine mai mult decît evident de fiecare dată cînd miliția/poliția este confruntată cu o mișcare de protest care stîrnete iritarea „stăpînitorilor” (și ai legii). Felul în care au fost bătuți pe străzi și în cazărmi oamenii areștați în 21 Decembrie 1989 e perfect solidar cu brutalitățile gratuite și arbitrare pe care poliția le-a pertrat cu sete torționară împotriva studenților în ziua de vineri 20 octombrie 1995. E aici o continuitate care mie unuia îmi dă fiori, căci nu este vorba numai de dificultățile instaurării tipului de responsabilitate a legalității pe care statul de drept o pretinde. Simt aici și altceva, și anume combinația sordidă dintre ireponsabilitatea morală a unui funcționar plătit să bată și gustul său pervers pentru violența care se bucură de imunitate. Căci, să nu ne amăgim: cruzimea acestor bătăuși „legali” nu a fost ordonată; ea este contribuția lor personală, executată cu plăcere și fantezie. Acești anonimi pe care statul ne silește să li plătim ca să ne bată îmi evocă stranie figuri de torționari pe care i-a etalat „Memorialul durerii”. Ei sînt, retrospectiv și în născ, temnicerii români ai anilor '50 și asasinii lui Gheorghe Ursu din 1986, oameni care fac raul cu sete și în același timp cu o indiferență morală stupefiantă: ei se deosebesc de oamenii normali prin aceea că nu au remușcări față de raul pe care l-au comis, ci numai resentimente față de faptul că victima a supraviețuit sau că a cutezat să vorbească.

M-am întrebă de multe ori de ce acei oameni în uniformă executau ordinul de a aresta ca și cînd ar fi dorit să extermine? - de ce aștia o suferință deja produsă, prin violențe pe care nimeni nu le mai ordona? - de ce adăugau durerii unui *semn* de-al lor setea irațională de gemetele iscate prin ura torționară față de un *condamnat*? Dacă nu ar fi existat setea morbidă de a tortura a acelor kapo-milițieni, frustrarea celor bătuți în 21 Decembrie 1989 pentru cinismul cu care au fost tratați de „justiția” post-revoluționară nu ar fi fost atât de înverșunată. În fapt, cînd am fost convocați în ianuarie 1990 la Procuratu-

EDITURA HUMANITAS

Franz ROSENZWEIG
Cărticica despre mintea omenească sănătoasă și bolnavă
(Traducere și studiu introductiv de Ioan I. Ică jr., 192 pagini, 3.500 lei)

Prolegomenă postumă la *Steaua izbăvirii* (1921) - una dintre marile cărți de filozofie ale secolului nostru -
Cărticica despre mintea omenească sănătoasă și bolnavă a gînditorului evreu Franz Rosenzweig, autor atît de mult discutat la ora actuală, este, din punct de vedere stilistic, un desăvîrșit exemplu de filozofie literară.

Ioan I. Ică jr.

Colecția *q* - Filozofie 21

FRANZ ROSENZWEIG
Cărticica despre mintea omenească sănătoasă și bolnavă

DisCulpa MediA

MEDIA CULPA – expoziția anuală a Centrului Soros pentru Artă Contemporană (CSAC), Institutul de Arhitectură „Jon Mincu”

Culpa cui?

Este incredibil că o instituție artistică serioasă cum se dorește Centrul Soros pentru Artă Contemporană (CSAC) a pus la temelia expoziției sale anuale un loc comun al tuturor strident precum **manipularea prin mass-media**. Căderea în clișeu este cel mai relevant simptom de criză a imaginației artistice alternative autohtone, care nici nu a ajuns bine la notorietate în ultimii ani, că și-a și pierdut incisivitatea și motivația. Într-o țară cu o istorie recentă ca aceea a României, dominată, traumatizată și în ultimul timp mortificată de monotona isterie mediatică, toată lumea, chiar și copiii mici știu că mass-media minste. Nu era necesară o investiție serioasă de mijloace tehnice și financiare pentru a forța o ușă deschisă, pe unde bate demult vântul indiferenței generale care, în mod normal, s-a răsfirțat și asupra expoziției „demistificatoare” **MEDIA CULPA**, rizibilul mediatizat, absența practică din paginile marilor cotidiene, din programele orelor de virf ale televiziunilor, absența și din conștiința publicului, doar vag provocat de numărul infim de afișe cu total neincantate, așezate ici-colo în centrul Capitalei. Faptul că mass-media și-a ignorat propria critică este imputabil tocmai criticilor, adică expoziției **MEDIA CULPA**, care a fost percepută (și deci gândită și organizată) astfel încât să lase această impresie ca o furtună într-un pahar cu apă. Din această expoziție va ieși, desigur, un foarte frumos catalog, cu fotografii atrăgătoare și articole deosebite. Însă neștiind să se facă de nevițat pentru public, **MEDIA CULPA** va rămâne o realizare fictivă, de arhivă, o investigație documentară, nu activă, reală. Expoziția ar fi avut o singură șansă: capacitatea artiștilor de a inventa lucrări (respectiv instalații) care să spargă șabloanele ideatice. Din păcate, majoritatea artiștilor, după cum au fost obișnuiți de estetica și de politica CSAC, au stat cuminiți în banca lor, executându-și variațiunile pe tema dată. Chiar prin simpla răstălmăcire, **MEDIA CULPA** ar fi devenit incitantă, deoarece manipularea nu este niciodată culpa, ci menirea mass-media, natura sa intimă.

Culpabilii

Așa cum s-a întâmplat și la expozițiile anterioare ale CSAC, tema a fost folosită de către unii artiști ca un simplu pretext pentru „și face numărul” lor caracteristic. Așa se face că multe dintre instalațiile prezentate nu au nici o legătură cu mass-media. Căsuțelul de **Gheorghe Rasovszky** reflectă mai degrabă debusolarea artistului în fața unui spațiu tridimensional pe care îl acoperă cu trei discursuri distincte: unul obiectual (conținere cu sticle vopsite și flori de plastic, pentru care nu pot fi inventate nici cele mai obscure semnificații), celălalt vizual (imagini și texte despre elini) și altul auditiv (înregistrări diverse, amestecate).

Remarcabil autor de colaje și asamblaje, **Rasovszky** a proiectat probabil instalația aceasta ca pe un colaj în spațiu, cu un discurs echivoc. Instalația și colajul sînt însă guvernate de legi diferite, care nu pot fi extrapolate de la una la alta decât cu riscul obținerii unei harababuri în locul doritei poli-fonii. Cu ochii pe două bulevarde de **Căți Orbulescu** dezamăgește, la fel, prin nepuțința artiștilor de a încheia un spațiu coerent, în care structura matricială și ecranul dintr-unul acesteia să comunice în mod necesar. Ca atare, lucrarea se desface în două părți: un fel de paravan-pilnie tapetat cu lucrări de grafică, care ascunde două monitoare ce deapănă un film video încărcat, e drept, de un rar lirism, dar lipsit de ritm și percutanță și prin urmare inactiv în interiorul poeziei specifice artei video. **Adrian Timar** a plasat pe o stradă centrală a Brașovului citeva uși cu tocuri cu tot, care puteau fi deschise, închise sau ignorate de către trecătorii cărora, în același timp, li se „distribuia” (prin difuzoare și foi volante) schița *In fața legii* de Kafka, text în care figura centrală este „poarta legii”, unde fiecare adastă temător, uneori pînă la capătul vieții. Reușită în sine, deși excesiv de intelectualistă, acțiunea lui **Timar** n-avea însă nimic de-a face nici cu mass-media, nici cu Franz Kafka, ci doar cu obsesia mai veche a artistului de a rupe fluxul monoton al vieții cotidiene ca semenilor săi, fisurînd integritatea celor mai banale împrejurări, astfel încît marginile tăioase ale faliei căsate în comportamentul mecanic să-i poată trezi la realitatea iluzorică a sensurilor, a întrebărilor. Grupul **Euroartist (Teodor Graur și Olimpiu Bundalac)** prezintă cea mai coerentă ofertă vizuală, fotografiile cinico-sarcastice, debordante ca invenție, ce constituie un fel de date de seamă asupra jocurilor de rol (social, estetic, ideologic) detectabile în civilizația românească a ultimilor ani, jocuri care, mimate jarjat, trimit la reziduurile comuniste și la naționalismul seftin, caricatural, ori la capitalismul de muiava ce se edifică actualmente. Astfel, sînt exhibate stigmatele nedureroase, ci hazoase, ce punctează mitologiile în refacere (și prefacere) în civilizația Estului nostru sălbatic: „proletarul”, „revoluționarul”, „patriotul” etc.

Singurele lucrări interesante din expoziție, **Sarcophagus** de **Sándor Bartha** și **Portretul robot al președintelui de Max Păcurar/Lia Perjovsch** se aseamănă prin aceea că dau o interpretare eronată conceptuală de mass-media, și perturbă astfel (neasumat) condiționarea impusă de **MEDIA CULPA**. Instalația lui **Sándor Bartha**, realizată impecabil, sec, pune în scenă (nu doar în discuție) manipularea. Este de fapt singura lucrare în care ideile nu-i sînt arătate, ci li sînt demonstrate privitorului pe propria-i piele, ea nefiînd deci o lucrare expozițională, ci toate celelalte, cu una activă. Este vorba despre o încălțare strîmțată în care, o dată pătruns, privitorul

este filmat de o cameră video care-i transmite figura (iscoditoare, uimită, poate timpă) pe trei monitoare aflate în peretele exterior al încăperii, accesibile deci celorlalți privitori și nu „subiectului”, care devine astfel obiect, pradă mașinării mediatică. Partea cea mai spectaculoasă a întregului mecanism constă în momeala pe care artistul a așezat-o în capcana mediatică, pentru a-l face pe privitor să-i cadă pradă: este vorba despre un text laconic în care este explicată însăși teoria manipulării la care este supus privitorul (manipulat astfel în timp ce se edifică asupra manipulării). Cruzimea reală a lucrării lui **Sándor Bartha** și funcționarea ei implacabilă, edificatoare și crucificatoare totodată, o recomandă drept singura împlinire artistică ce poate fi căutată la **MEDIA CULPA**. În același timp, nu poate fi trecut cu vederea faptul că **Sarcophagus** nu are nimic de-a face cu mass-media, deoarece angustantul circuit închis nu mediatizează, nu funcționează după principiile televiziunii și deci nu poate fi inclus în structura mass-media, ci în zona mai restrînsă (dar poate mai semnificativă) a destrămării personalității individului în contemporaneitate, prin scindarea între exigențele divergente de obiect ori subiect al lumii sale. Lucrarea lui **Lia Perjovsch**, mai puțin ambițioasă ca realizare conceptuală intrinsecă și ca demers mental, este în schimb cea mai atrăgătoare realizare din **MEDIA CULPA**, relevant caracterul spectacular (de bilci) al aparatului electronic, al informaticii, care te lasă să compui portretul robot al președintelui tău, acela care reprezintă mai puțin convingerile politice decît aspirațiile înăbușite ale personalității fiecăruia (ideea-imaginea ta despre autoritate, seriozitate, fermitate sau, de ce nu?, despre frumusețea sau alte calități pe care electoratul le asociază unei personalități). După ce mașinării îi ia în serios opțiunea, îl-o procesează și îi-o imprimă pe loc, constată că pe partea cealaltă a foii de hirtie (care este, în cheie electorală, partea celorlalți) apare chipul zimbitor al lui **Iliescu**. Stupoare! Tu ai construit alt președinte, altă imagine. Mai încerci o dată: același rezultat. Ș.a.m.d. Fața cealaltă, fața și forța celorlalți, devine un fel de dicteu automat, o dictatură informatică cu o singură față umană. Chiar dacă ideea manipulării este operaționalizată în lucrarea lui **Lia Perjovsch** cum copilărește, *tale-qual*, caracterul teatral, ludic și capacitatea de a prinde, de a captiva privitorul, o propun drept un spectacol real, popular, întocmai cum sînt, la urma-urmei, și alegerile „adevărate”. **Sándor Bartha** și **Lia Perjovsch** și-au reglat lucrările pe titrul mass-media al expoziției, considerînd că utilizarea televiziunii (respectiv, a computerului) ca un mediu e totuna cu a-l utiliza ca o componentă a mass-media, pe simplul motiv că (li) manipulează. E ca și cum penelul ar fi totuna cu tiparul... Diferența specifică a mass-media rezidă în disimularea manipulării ca informare și comunicare. Tocmai de la sesizarea acestei trăsături esențiale (spre care pînă ideea expoziției) au pornit toți ceilalți șase exponanți. De la ea au pornit și, desigur, tot li ea au ajuns, în cerc vicios, cu în jurul oricărui loc comun. Fiind tautologice, celelalte lucrări se reduc la un numitor comun care este repetat cu alte – foarte vag

alte – măști. Cel puțin patru dintre lucrări spun exact același lucru: mass-media manipulează, în exact același fel, ceea ce le face superfluă. Cele patru lucrări (autorii: grupul **Intermedia**, **Valeriu Mladin**, **Marilena Preda-Sănc** și **József Bartha**) puteau fi reduse – fără nici o scurgere de semnificație – la una singură, să zicem aceea a grupului **Intermedia**, cea mai concisă și explicită expunere a truismului în cauză. Tot despre mass-media și-n aceeași cheie cîntă ansamblul realizat de către **Rodu Igussag** și studenții **Academiei de Artă** – o lucrare prea juvenilă care tînde să înglobeze toate locurile comune ale mass-media, de la Ceaușescu, **Iliescu**, **Vadim Tudor & comp.** pînă la cîntecul pionieresc și decorativ, volume de proză, poezie, „politologie”. Prea subțire conceptual în raport cu grosimea-i materială, lucrarea respectivă cade chiar și ca prezentă fizică într-un loc comun flagrant, anume zidul mediatic, alcătuit de-a valma din cărți, radiouri, televizoare, îmbinate cu cărămizii propriu-zise și mortar, care trăsnește de la o poartă a Pink Floyd și cunoscutul **Zid**. Ieșirea critică dinpre cultura rock prin sub-cultura ideologică, către cultura „mare”, are încă de așteptat.

In vitro veritas?

Contribuția lui **Dan Perjovsch**, seria de postere care manipula locurile comune ale politicii ultimilor ani, datorită impactului punctiform, „la obiect” (o formă de mass-media subversivă în raport cu mass-media curentă, pe care nu o critică, nu o de-construiește sfîșos), putea să constituie punctul forte al manifestării **MEDIA CULPA**. Nu s-a întâmplat astfel: posterul lui **Perjovsch**, numărabile pe degete, au fost lipite doar pe geamurile Institutului de Arhitectură. Artistul și CSAC s-au limitat la elaborarea ideii și la exemplificarea ei. Nefiind vorba despre opere de artă în toată puterea cuvîntului, ci despre afișe pamfletare, sarcastice, ele ar fi trebuit, pentru a-și realiza scopul, să fie tipărite în cel puțin cîteva sute de exemplare răspîndite în toată Capitala. Ceea ce conta nu era realizarea artistică, ci impactul social, care era adevărată „realizare” a posterelor. Proiectul lui **Perjovsch** scoate în evidență hiba întreprinderii critice asupra mass-media, în-scenată anul acesta de către CSAC: toate lucrările au pornit de la alarmarea conștiinței publice asupra pericolului mediatic, dar în realizarea lor finală, în loc să iasă în stradă, să tulbure lumea, s-au retras strict convențional într-o sală de expoziție. Au redus o experiență artistică cu pretenții sociale la un meschin experiment *in vitro*, socialul dovedindu-se un simplu pretext demagogic. Elita (cum susținea unul dintre artiști) este cea care contează. Numai că lipsa de acuitate artistică și oboseala manifestă în spatele grandilocvenței acestei expoziții par, totuși, redevabile acestor tracuri elitare. De aceea, nu-i de mirare indiferența întregii mass-media față de **MEDIA CULPA**. În definitiv, mass-media nu are nici o culpă; ea știe doar să facă bani (atunci cînd știe) și să facă oameni (atunci cînd poate). Despre **MEDIA CULPA** însă nu se poate spune nici una, nici alta.

ERWIN KESSLER

mașina de
fabricat fantasmе

Editura Clavis lansează o carte de Andrei Cornea

ANDREI CORNEA
„Mașina de fabricat fantasmе”
Editura Clavis, 1995,
220 pagini, 4.400 lei
Cartea se găsește de vânzare la librăriile Humanitas și la sediul revistei „22”

Vineri 27 octombrie, s-a lansat la sediul GDS cartea „Mașina de fabricat fantasmе” de Andrei Cornea, tipărită la editura Clavis. Au vorbit Rodica Palade (din partea editurii), H.-R. Patapievici și autorul.

H.-R. PATAPIEVICI Andrei Cornea: un om care gîndește faptele construind teorii

Andrei Cornea este un savant, adică este un om care s-a manifestat în spațiul cultural românesc prin cărți de o disciplină intelectuală cu totul remarcabilă, argumentate printr-o rigoare a ideii în care se recunoaște solida sa instrucție filologică. Discursul său, spre deosebire de cel care, putînd fi și erudit, este reactiv și afectiv, este un discurs adevărat teoretic. Cu această armătură savantă, Andrei Cornea a debutat în publicistica angajată politic după 1989, apărînd valori în numele cărora, în fond, s-a produs mișcarea populară din Decembrie 1989, valori ca democrația de tip liberal și economia de piață liberă.

Tipul de discurs pe care îl propune Andrei Cornea este unul integrat, un discurs în care argumentele și presupuzițiile sînt evaluate într-o manieră conștientă, fiind puse la lucru nu izolat, ci în interiorul unei structuri de raționament. Andrei Cornea nu folosește argumente punctuale, de tipul „cutare face o politică proastă pentru că nu satisface anumite principii”. El explică faptele construind teorii. Și am să vă dau, în acest sens, un exemplu. Unul dintre cele mai originale articole publicate în această carte este acela dedicat directocrației. Andrei Cornea a dezvoltat o teorie potrivit căreia după Revoluție a apărut o specie economică amfibie (cînd spun „a apărut” nu înseamnă că a fost creată de Revoluție, ci că aceasta a legalizat-o), și anume directocrația. Ei sînt directori de unități productive de stat și în același timp sînt patroni sau membri în consiliile de administrație ale unor societăți private. Această poziție dublă, care îi face ca ei să aibă un interes atît în conservarea regimului de stat, cît și în regimul privat, poate da naștere unor fapte economice amfibii, cu interese politice simultan contradictorii și, deci, oscilante, care dau înauși caracterul epocii în care trăim. Și, deoarece ființele amfibii prosperă în tranziție, Andrei Cornea deduce că aceasta va dura atîta timp cît clasa directocrată va da tonul în societatea românească. Aceasta este o teorie perfect încheiată, pe care el a aplicat-o pe un caz independent (teoria lui Josef Durski, potrivit căreia capitalismul va fi construit în Est de foștii comuniști) – așa cum procedeză și teoriile științifice.

Și pentru că am afirmat că gîndirea lui Cornea este una în care faptele sînt integrate unor modele teoretice, prin intermediul cărora își primesc semnificația, trebuie să abordăm neapărat problema predicțiilor (orice teorie științifică se verifică sau se infirmă în funcție de validitatea predicțiilor ei). În 1990, Andrei Cornea a publicat un eseu intitulat „Escrava Isaura”, în care spunea că s-ar putea să avem surpriza neplăcută ca, tot uitîndu-ne spre Vest și sperînd că ne îndreptăm spre el cu pași mari, să trecem peste Occident și Atlantic și să ajungem direct în America Latină. Adică să ne trezim cu un regim autoritar în care alianța hidoasă între armată și biserică joacă un rol preponderent și societatea civilă este slabă și obligată la servilism și clientelaj politic. Deși, slavă Domnului, nu este o predicție deplin realizată, citînd acum acei articoli observăm că ne aflăm în fața unei scrieri de o senzațională clarviziune.

Spunînd că Andrei Cornea este un raționalist sau un om care crede în valoarea a ceea ce numim natură umană universală și eternă, ne apropiem puțin de presupuzițiile cele mai largi ale demersului său teoretic. Se vede perfect în discursul lui Cornea și în mod explicit în penultimul eseu din carte, intitulat „Parohialismul triumfal”, atașamentul său la paradigmă bazată pe ideea că natura umană este universală și eternă și că există pentru noi posibilitatea de a înțelege adecvat ceea ce e diferit de noi și de a evalua corect o ierarhie valorică

dată. Cu alte cuvinte, el se înscrie împotriva curentului extrem de agresiv azi a ceea ce în SUA se numește „political correctness”, curent de comportament care își revendică originile în gîndirea unor Derrida și Foucault.

În eseu care încheie volumul, Andrei Cornea afirmă că fiecare om se instalează într-un raport de responsabilitate cu ceea ce face. Îndemnul din acest eseu este următorul: modalitatea de a trăi într-un raport de responsabilitate directă cu ideile pe care le aruncăm în lume este să le gîndim pînă la capăt, în ultimele lor consecințe. Andrei Cornea, ca și Nietzsche, afirmă că adevăratul curaj intelectual constă în a merge pînă la capătul gîndului. Iar responsabilitatea constă în a vedea dacă ultima consecință a gîndului este la fel de justificată etic ca și prima sa formulare.

H.-R. Patapievici, Rodica Palade și Andrei Cornea la lansarea cărții

ANDREI CORNEA „Se adevăresc ipotezele cele mai negre”

„A fi savant” – mă onorează ce a spus Horia Patapievici despre mine –, în sensul responsabilității pe care tot el o amintea, nu e o plăcere atunci cînd domeniul tău de lucru este chiar locul unde te afli. Pe timpuri se spunea că „masa de lucru a Tovarășului este țara întreagă”. Cînd țara în care trăiești este domeniul în care îți exerciți facultățile și sagacitatea, conjecturile devin delicate. Dacă am făcut predicții care s-au adevărat (după cum observă și d-l Patapievici), din păcate adevărurile nu au fost plăcute. Am impresia că nu trebuie să fim mare savant în vremurile noastre; e suficient să alegi ipotezele cele mai negre, pentru că ele au mai multe șanse să se adevărească decît celelalte.

Mai important, însă, decît predicția corectă sau incorectă a evenimentelor este, după opinia mea, faptul că am fost printre cei care – și sînt destui –, în această perioadă, fie ea de tranziție sau nu, am încercat să reflectăm asupra societății românești și asupra a ceea ce se întîmplă. Acest lucru arată că, încet-încet, s-a născut o direcție critică în societatea românească de după 1990.

În toate mizeriile care amenință viața noastră publică, pînă la urmă singura satisfacție pe care o putem avea este aceea că sîntem totuși ființe raționale și că avem capacitatea să înțelegem. Chiar dacă suferim și sîntem loviți, măcar să fim conștienți de mizeria ce ne înconjoară, să nu trecem asemenea unor necuvîntătoare.

A consemnat CEZAR PAUL-BĂDESCU

IILEANA MĂLĂNCIOIU
Skärseidsberget

Ileana Mălăncioiu în suedeză

La Bokförlaget Hypatia din Stokholm, sub titlul Skärseidsberget (Muntele-purgatoriu), a apărut un volum de versuri de Ileana Mălăncioiu care cuprinde 40 dintre cele mai reprezentative poeme din întreaga creație a autoarei, într-o versiune suedeză semnată de Gabriela Melinescu, Agneta Pieljel și Dan Shafran. Studiul introductiv și prezentarea grafică a cărții aparțin poetei Gabriela Melinescu.

O nouă carte de Petru Creția

PETRU CREȚIA,
Luminile și umbrele
sufletului”, Editura Univers
Enciclopedic, 1995,
165 pagini, 4.500 lei

Vineri 27 octombrie 1995, la Librăria „Dalles” a avut loc lansarea volumului „Luminile și umbrele sufletului” de Petru Creția. Redăm fragmente din cele rostite de autor cu această ocazie.

PETRU CREȚIA: „O privire aruncată asupra resurselor noastre din adînc”

După căderea dictaturii, spațiul nostru publicistic a fost acaparat cu precădere de rumoarea discursului politic. Dar, în cazul celor din generația mea, adesiunea nu merge către orice formă de discurs politic. Totuși, faptul că el s-a instituit într-o formă relativă de libertate este o binefacere pentru cei care nu mai sperau acest lucru. Cu ameliorarea moravurilor politice și cu lustruirea intelctelor, să sperăm că, încet-încet, însuși discursul politic va dobîndi un alt nivel și o altă ținută. Un alt tip de discurs care interesează astăzi este discursul moral – și tocmai în acest spațiu, al moralității, se înscrie cartea de față. Vreau să dau cîteva deaslușiri despre ea. Cartea nu este, în nici un caz, un tratat greoi despre virtuți și vicii – și cu atît mai puțin un cod normativ; este doar o privire aruncată asupra resurselor noastre din adînc, a puterilor și slăbiciunilor sufletului, așa cum se arată ele, nu atît în formele goale tradiționale, ci în înseși înclinările și predispozițiile sufletului omeneș, care se împlinesc în acte și în caractere. Cam în sfera aceasta, a unei psihologii orientate spre cunoașterea resurselor noastre morale, se înscriu eseurile din cartea aceasta.

Nu este în intenția mea să fac acum o istorie a eticii ca act teoretic – lucru care m-ar duce prea departe de spiritul acestei cărți –, totuși, referîndu-mă la tradiția de la care se revendică textele din cartea de față, voi aminti de cel mai vechi înaintaș invocabil, Teofrast, elevul lui Aristotel și școliar al Academiei platoniciene din Atena. În unele din eseurile cuprinse în cartea mea, am încercat să „postîșer” cite ceva din „Caracterele” lui, care l-au inspirat și pe La Bruyere.

În spațiul cultural românesc, îl voi identifica la capătul seriei pe Mihai Eminescu, cu cîteva schițe aflate în manuscrise și intitulate „Caractere de...”. Ceva mai tîrziu, cugetarea românească a luat, în sfera eticului, forma mai specială a aforismului, răsbind de tradiția franceză și ilustrat foarte bine de Nicolae Iorga, Garabet Ibrăileanu și Lucian Blaga.

În spațiul cultural actual, există trei texte care constituie un fundal extrem de stimulentiv pentru oricine are înclinație către meditație etică. Mă refer la Andrei Pleșu, cu „Minima moralia” (o carte minunată, scrisă cu o vervă splendidă). Al doilea text nu este pornit în direcția meditației moralei, este o carte despre libertate, intitulată „Despre limită”, de Gabriel Liiceanu (unul dintre puținele texte trainice ale culturii noastre actuală). În sfîrșit, cel de-al treilea text este al lui Patapievici, „Cerul văzut prin lentilă”. Sînt trei cărți care se apropie cu ținută și adîncime de fenomenul etic.

A consemnat IULIAN ANGHEL

CRONICA MELANCOLIEI

ILEANA MĂLĂNCIOIU

Complexitatea și complexele tranziției

Cred că nimic nu domină mai mult perioada complexă pe care o străbatem decât complexele. De la președintele țării, care nici după cinci ani de la executarea lui Ceaușescu nu s-a putut elibera de obsesia marginalizării sale de către acesta, până la ultimul muritor de foame și de frig, care nu poate uita cum se încălzea el cu iluzia că așa îi va fi mai bine și bătea din palme la apariția în balcon a dictatorului, toată lumea suferă de boala complexelor. Cele mai mari neplăceri date de această boală le suportăm însă noi, intelectualii, și în special scriitorii. Întii de toate fiindcă vanitatea noastră este mai mare decât a altora și în al doilea rând fiindcă știm că noi, ca oameni ai cuvântului, eram primii care ar fi trebuit să ne spunem răspicat cuvântul la potrivita vreme. Nu numai înainte de 1989, ci și după aceea.

Nu e deci întâmplător faptul că, într-o etapă sau alta, am avut cu toții complexul lui Paul Goma și poate că nici nu e rău că l-am avut.

Din păcate, însă, Paul Goma are și el tot complexul lui Paul Goma și asta îl izolează încă o dată și acum, când ar fi fost atâtă nevoie de capitalul moral pe care îl avea.

Faptul că Paul Goma are complexul lui Paul Goma în mai mare măsură decât noi toți la un loc nu este

deloc reconfortant. În primul rând pentru el, dar este, fără îndoială, explicabil. Ceea ce mi se pare însă cu totul și cu totul de neînțeles este cum se face că un critic de inteligență lui Gheorghe Grigurcu nu înțelege că nimeni nu se poate situa deasupra lucrurilor și, de șase ani de zile, ne ceartă și el, de câte ori are ocazia, că noi nu am fost Paul Goma.

Citind cartea *Sub zodia proletcultismului. Dialectica puterii* a lui M. Nițescu (scrisă înainte de 1980 și apărută postum la Humanitas), aflu cu stupeoare că, în anul de grație 1958, adică la doi ani după „contrarevoluția” din Ungaria (și după ce Paul Goma își asumase riscul de a se pronunța în favoarea acestei mișcări), un poem al lui Gheorghe Grigurcu (apărut în *Steaua*) blagoslovesc tancurile sovietice. Acest lucru nu i-ar da dreptul distinsului critic la intransigența morală pe care o are (numai) față de alții. De aceea, eu nu-mi pot explica nevoia sa acută de a se substitui lui Paul Goma și a ne face și el cu ou și cu oțet în numele acestuia decât ca pe un complex inversat.

Complexul nostru față de Paul Goma, manifestat într-o formă sau alta, nu este singurul. Au existat – unul după altul – și un complex N. Steinhardt, și unul Petre Tuțea și unul I.D. Sîrbu,

iar acum este pe cale de a se infirpa mitul și complexul lui M. Nițescu. Spun asta având în vedere faptul că toți cei care scriu despre cartea lui postumă sau fac trimiteri la ea își încep elogiile acuzându-se: până acum am știut despre M. Nițescu că este critic mediocre, așa ne-a învățat pe noi critica proletcultistă... Nimic mai fals decât asta. M. Nițescu nu era taxat drept un critic mediocre, ci unul dificil, de a cărui intransigență nu era ușor de trecut. De aceea, am fost cu desăvîrire surprinsă când, prin 1973 sau 1974, a publicat în *Viața românească* un studiu entuziasmat despre poezia mea. Ulterior, lucrînd împreună la această revistă, am ajuns însă și la divergențe, legate de publicarea *Scrișorilor despre logică* ale lui Constantin Noica (aduse în redacție de mine) și a unui studiu al său exhaustiv despre proza tinerilor, a cărui intransigență mie mi se părea că nu este bine venită în contextul în care aceștia aveau cărți oprite de cenzură și erau împiedicați de autorități să intre în Uniune.

Cu noua sa carte în față, înțeleg acum că eu eram cea care se aflase în eroare. Fiindcă M. Nițescu, structural, nu putea să se lase influențat de o conjunctură sau alta, indiferent de faptul că era vorba despre cel mai de seamă gînditor din zilele noastre sau de ultimii debutanți care băteau la porțile închise ale literaturii. Atitudinea sa îl făcea greu de înțeles și de asimilat, dar asta nu înseamnă defel nici că ar fi fost un mediocre, nici că asta ne-ar fi învățat pe noi despre el critica proletcultistă, așa cum se afirmă. Întii fiindcă perioada în care a scris M. Nițescu nu mai era dominată de o astfel de concepție. În al doilea rând pentru că, dacă eram oameni de meserie, era normal să știm și noi să citim, nu trebuia să ne învețe neapărat cineva cum este un autor sau altul.

În contradicție cu ei înșiși, comentarii acestei lucrări de sinteză concepute polemic țin să acrediteze și ideea că ar exista o adevărată prăpastie între cărțile lui M. Nițescu publicate în scurta perioadă în care și-a putut practica profesia de critic literar așa cum considera el că trebuie și cea apărută postum. Eu înclin să cred că e vorba doar de o altă tematică și că ea este cea care face să se mărească sfera de interes. Studiile lui M. Nițescu aplicate asupra literaturii nu sînt mai puțin exemplare sub aspectul intransigenței și consider că asta li dă o credibilitate în plus demersului său, de care luăm act la un deceniu și jumătate după ce a fost întreprins. Recitite acum, exegezele consacrate scriitorilor contemporani ar trebui să ne facă să înțelegem ceva deosebit de important. Fiindcă durul M. Nițescu, care nu face nimănui concesia de a nu-i aminti erorile, atunci când se apleacă asupra operei unui scriitor de valoare nu își asumă riscul de a-l reduce la acestea. Spun asta avînd în vedere, înainte de toate, analiza deosebit de aspră pe care i-o face lui Nichita Stănescu, prin care, în cele din urmă, poetul nu iese micșorat, ci dimpotrivă. Acest lucru ar trebui să ne determine să nu cădem încă o dată în păcatul în care s-a căzut ades scriind despre Paul Goma. Adică să nu încercăm să ne substituim autorului și să judecăm noi lumea din jur în numele lui. Măcar fiindcă M. Nițescu nu se mai află printre noi și nu mai poate să se aplece de cei care l-ar putea prelua în mod abuziv sau mecanic.

Fundația Soros pentru o Societate Deschisă anunță organizarea programelor

The Virtual University Environmental Law

Obiectul programului este studierea legislației americane în domeniul mediului. Cursurile vor dura un an, începînd cu toamna anului 1996, se vor desfășura într-o universitate din SUA și se vor materializa prin obținerea titlului de Master. Pot participa la concurs absolvenții ai facultății de drept (inclusiv promoția 1996, numai de la facultăți acreditate); activitate practică de minimum 1-2 ani în domeniul mediului înconjurător; o foarte bună cunoaștere a limbii engleze; ultimii doi ani petrecuți în țară.

Termenul limită de înscriere: 1 decembrie 1995.

The Virtual University—Undergraduate Exchange Program

Programul se adresează studenților de la următoarele facultăți de stat: Economie, Engleză, Istorie, Sociologie și Științe Politice.

Studenții care vor fi selectați vor avea posibilitatea de a studia un an într-o universitate americană.

Pot candida studenții de la facultățile menționate mai sus care în momentul depunerii cererii sunt în anul II de studiu la facultățile cu durată de 4 ani și în anii II și III de studiu la facultățile cu durată de 5 ani.

Nu vor fi luate în considerare cererile celor care deja au mai mult de 24 de ani în momentul depunerii cererii sau care au mai studiat în Statele Unite.

Termenul limită de depunere a dosarelor: 18 ianuarie 1996.

Scholarships at Oxford University: 1996 / 1997 (Program cofinanțat și de British Council)

Programul se adresează absolvenților de instituții de învățămînt superior de stat între 1993-1996, care doresc să își perfecționeze cunoștințele, studiind nouă luni la una din universitățile din Oxford.

Bursele vor acoperi toate domeniile academice. Totodată, se va acorda o bursă în domeniul studiilor ebraice, și una la York în domeniul filosofiei politice. Un alt domeniu de acordare de burse se referă la „Studii Sociale Aplicate”.

Acest din urmă program are o durată de 3 luni și este deschis persoanelor care vor împlini 30 ani până la 31 decembrie 1997 și care actualmente activează în organisme publice oficiale.

Data limită de depunere a dosarelor este 15 ianuarie 1996.

Pentru informații suplimentare și formulare tip pentru toate aceste programe vă rugăm să vă adresați unuia din sediile Fundației Soros pentru o Societate Deschisă.

Adresele Fundațiilor Soros din țară:

- **BUCUREȘTI:** Calea Victoriei 155, bl D1, sc. 7, et. 3; Tel.: (01) 659.07.20; 659.74.27; 659.13.21; Fax: (01) 312.27.45 (Program cu publicul de luni până joi, între orele 14:00 și 17:00).
- **CLUJ:** Str. Tebei 21; Cod 3400, Cluj Napoca; Tel.: (064) 420.480; Fax: (064) 420.470.
- **IAȘI:** Str. Moara de Foc 35, et. 7; Cod 6600, Iași; Tel.: (032) 252.920; 252.922; Fax: (032) 252.926.
- **TIMIȘOARA:** Str. Semenic 10, Cod 1900 Timișoara; Tel./fax: (056)199.960; 130.180; 192.493.
- **ARAD:** B-dul Decebal 2-4, camera 110 B; Tel.: (057) 263.155.
- **BRAȘOV:** Str. Iuliu Maniu 47, COPCO, camera 516; Tel./fax: (068)151.693.

CRONICA DE CARTE

Literatura exilului

CORNEL UNGUREANU

„La vest de Eden. O introducere în literatura exilului”
Editura Amarcord, Timișoara, 1995
270 pagini, 3.600 lei

S-au depus eforturi considerabile, orice s-ar spune, pentru recuperarea literaturii exilului, mai întâi publicată abundent, cu zel compensator, de edituri și reviste, după anii lungi de interdicție, iar mai apoi supusă și exegezei, comentariului critic, analizelor. La început, ce e drept, acestora s-a fost mai degrabă convenționale, sau marcate de inhibiții, temătoare parcă să nu descurajeze, să nu rănească ceea ce înainte fusese persecutat. Treptat, s-a trecut totuși la altă atitudine, adică la înțelegerea faptului că autentica recuperare implică judecarea cu aceeași exigențe, cîntărirea cu aceeași măsuri a literaturii române scrise în țară sau în afara ei. După cinci ani de la abolirea interdicțiilor, indulgența, protecționismul, tonul emoțional-glorificator, la care uneori s-a recurs, nu se mai justifică. A venit timpul valorizării propriu-zisă critice a literaturii exilului, fără lirism și fără extaziere, pe de o parte, dar și fără, pe de altă parte, intemperanță sau recriminări ideologice concertate, căci și de acestea s-au văzut.

O carte redactată în spiritul normal al receptivității critice, consacrată exilului literar românesc, este *La vest de Eden* de Cornel Ungureanu, pe marginea căreia vom face aici câteva însemnări.

În ce privește titlul, care-l parafrazează pe acela al unui cunoscut roman al lui Steinbeck, să spunem că are o semnificație amar-ironică: trei decenii, în timpul României Mari, noi am fost la vest de „edenul sovietic”, pînă ce, după 1948, acesta înglobându-ne, să apară un „la vest de Eden” al scriitorilor români exilați în Occident. Să mai arătăm că lucrarea lui Cornel Ungureanu, potrivit chiar precizărilor lui, nu este o „istorie”, ci o „introducere”, nu-și propune să „documenteze” asupra literaturii exilului, ci să formuleze, pornind de la realitățile acesteia, un număr de probleme, proiectate istoric și estetic.

Revizuirile îi privesc pe toți

Declanșarea, după 1989, a discuției despre necesitatea revizuirilor critice a avut drept unul din argumentele declarate integrarea literaturii scrise în exil. Spațiul cultural românesc își extindea brusc frontierele (de fapt, le regăsea pe cele naturale), erau recuperate valori, reintrau în circulație opere interzise, unele cu totul necunoscute publicului din țară, ceea ce nu se putea să nu determine schimbări în felul de a percepe contemporaneitatea literară și ierarhizarea pînă în acel moment în vigoare. Critica nu avea cum să nu revină asupra criteriilor de valoare cu care operează pînă atunci, de vreme ce tabloul general se schimba, prin aporturile noilor „admiși”, pînă atunci nelușiți în considerare pentru că le era interzisă chiar și pomenirea numelor. Deci revizuirile criticilor apar nu doar necesare, dar am spune că devin obligatorii, pentru cine-și respectă profesiu-

nea, oricît de dificile, de incomode, de inconfortabile li s-ar înfățișa aceste operații celor ce le au de executat.

Cornel Ungureanu, în cartea sa, este de acord că fără revizuirii nu se poate, dar vine cu un interesant amendament: revizuirile privesc pe toată lumea, pe toți criticii, indiferent unde și-au dus acțiunea înainte de 1989, în exil sau în țară. „Nici un critic român”, scrie Cornel Ungureanu, „nu a fost mai ascultat decît Monica Lovinescu sau decît Virgil Ierunca. În ultimii treizeci de ani cuvîntul lor a fost decisiv în conturarea ierarhiilor literare. După 1989 stîmăm însă în alt timp al culturii, care presupune, și pentru criticii din exil, și pentru cei din țară, alte unități de măsură. Nu numai Eugen Simion, Nicolae Manolescu, Mircea Iorgulescu trebuie să se revizuiască (să fie revizuiți), ci și «cealaltii». Buna înțelegere a literaturii române de azi necesită un echilibru al judecăților și al reevaluărilor, după «război»”.

Destine de scriitori exilați

În continuare, cartea lui Cornel Ungureanu înfățișează ipostaze ale exilului literar românesc din acest veac, destine de scriitori români dizolcați, cu unele note comune decurgînd din plasarea tuturor „la vest de Edenul comunist”, dar reprezentînd fiecare, desigur, cazuri particularizate. Panait Istrati este cel care va parcurge, în deceniul al treilea, drumul „de la Utopia la Contrautopia”, suportînd represaliile celor care-i taxează evoluția pe această traiectorie drept trădare. Atacurile din partea stîngii franceze, orchestrate de Comintern, vor fi vehemente, tîntînd distrugerea morală a scriitorului ridicat altădată în slăvi de aceeași stîngă. Revenit în țară, în ultimii ani ai vieții, „mediile literare românești îl tratează cu suspiciune”, observă C. Ungureanu, astfel că Panait Istrati este constrins la „un exil perpetuu”. Experiența lui Istrati va fi repetată, în alte condiții și cu alte urmări, de Mircea Eliade și Eugen Ionescu, și ei atacați de stînga occidentală, primul pentru trecutul său românesc de dreapta, celălalt pentru anticomunismul său neînduplecat. O vreme, Ionescu fusese supus încercărilor de confiscare de către „antifasciști”, prin interpretarea unilaterală a protestului său antitotalitar, pînă ce scriitorul socoti că este cazul să se înălțare orice echivoc: dacă e vorba să se găsească și un sens politic acțiunii lui literare, aceasta vizează nu doar fascismul, ci orice fel de totalitarism.

Între destinele unora dintre scriitorii noștri exilați, Cornel Ungureanu descoperă legături complințoare la care mărturisim că nu ne gândisem. La Aron Cotruș și Emil Cioran, ca Ardeleni, deslușește „o nostalgie a imperiului”, o căutare a „centrului imperial”, operele lor din deceniul al patrulea prezentînd „similitudini”, în ochii criticului, prin faptul că „își trag rădăcinile din «tradiția imperială» a

Ardealului”. Exilul lui I. Negoieșcu ar fi și el, dar în alt chip, marcat de proveniența ardeliană a scriitorului, prima lui exilare fiind legată de „expulzarea din România Mare”, prin cedarea fără luptă a Ardealului de nord. Acea „imprevizibilă trădare” l-ar fi condus pe foarte tinărul Negoieșcu, „spirit radical”, la opțiunea legionară, ulterior repudiată.

„Cazul” Negoieșcu este discutat în carte în secțiunea dedicată „criticii literare din exil”, de unde nu puteau lipsi, firește, Monica Lovinescu și Virgil Ierunca, ale căror texte critice, rostite cu știutul ecou la Radio Europa Liberă, încep să fie acum adunate în volume. „Cazul” celor doi critici? Patruzeci și trei de ani de exil fără măcar o zi de „absență”, de uitare a realităților din România, de abstragere din rumoarea desfășurărilor literare din țară. Portretul lui Ierunca mai ales se reține, prin relevarea unor trăsături puse oarecum în umbră de sarcasmul necrutătorului polemist: generozitatea și lirismul. „In interiorul severului intelectual” — scrie Ungureanu — „vibrea energie un poet. Valențele lirice se întind mereu și mereu către cei-ce-ar-putea-să-i-fie-alături. El este, mai mult decît alții, moștenitorul generației lui Vulcănescu, Eliade, Sebastian”. Această filiație spirituală nu știu să o mai fi semnalat cineva.

Cazul Petru Dumitriu

O ipostază aparte a exilului nostru literar, deosebită în totul de cele pînă acum evocate, o intruchipează Petru Dumitriu. Aparținuse „Inaltei societăți roșii”, crease „în numele celei mai înaintate filosofii”, se desfășurase cu toate bunurile „edenului estic” și cînd nimeni nu se aștepta renunță la tot, se rupse de ceea ce proslăvisse și trecu, exilîndu-se prin fugă, în cealaltă tabără, a criticilor comunismului. Dar există cazul lui Panait Istrati, ni se poate spune, și acela exemplificînd o rupere de vechile credințe, o reconverție, o lepădare de convingerile dinții. În urma unei experiențe clarificatoare. Atît că Istrati crezuse într-adevăr în idealurile ulterior abandonate; pe tînd dincoace sînt multe semne, prea destule, că nu de credință fusese vorba, ci de mimare, de asumarea cinică a unui fals vot. Setos de plăcerile vieții, de glorie ș.a.m.d., impetuosul tinăr scriitor, luînd exemplul potențailor reginului, procedă în toate cele fără urmă de scrupule („comite un text ce va intra în istoria infamiei literare sub numele de *Vînătoarea de lup*”), pînă ce nu mai putu să trăiască astfel și fugi. (Petru Dumitriu respinge termenul, preferînd să vorbească de evadare. În fine...) Cărțile scrise în exil sînt cărțile cînteții, într-o anumită măsură, dar și ale plătirii unor polițe foștilor rivali din țară, amestec de atitudine din care rezultă ceva sufletește destul de ambiguu. Gestul făcut de Petru Dumitriu în 1960 nu trebuie totuși minimalizat, el a avut mare ecou tocmai pentru că îl făcuse un om cu poziția lui în structurile reginului, care primi astfel o neașteptată lovitură. Apoi era vorba de un scriitor al cărui mare talent, oricîte compromisuri ar fi făcut, nu putea fi pus la îndoială de nimeni, și nici nu știu să fi fost pus. Observația pe care o avem de făcut este că izbutirile lui literare sînt căutate acolo unde nu e (nu mai e) cazul. De pildă, încă sînt spirite de mare autoritate intelectuală care consideră *Cronică de familie* o carte extraordinară, drept care a și fost retipărită, cu toată cinstea, după 1989. De această părere este și Cornel Ungureanu cînd

scrie: „*Cronică de familie*, unul din cele mai importante romane românești ale acestui secol...”. Nu e prea mult? Cartea atestă, într-adevăr, vocația narativă a lui Petru Dumitriu, virtuți portretistice și capacități de a proiecta pe largi planșe, dar cit de mult este spănată de poncife, de spirit pamfletar și cit de mult cade, mai ales în ultima parte, în pură folioletonică! Și apoi cit de tendențioasă e, în spiritul comandat al vremii, cit de înverșunată în acțiunea de compromitere a vechii societăți românești, a claselor care au făcut România modernă, a oamenilor politici care au lucrat în acest sens! Ciudat este că o asemenea tendință o întîlnim și azi exprimată de unii oameni, promovată de așa-zii „analizști lucizi” ai trecutului nostru și în special ai perioadei inaugurate de dominația lui Carol I. Nu avem democrație reală, ne spun aceștia, dar nici înaintea de război nu am avut; avem corupție, demagogie, cinism, afaceri verzoase, dar și înainte aveam. Nu idealizăm în nici un caz România antebelică, îi știm părțile rele, dar oamenii ei, acele clase, acele mari familii batjocorite în *Cronică de familie* au construit o țară de mulți invidiabilă, ieri și cu atît mai mult azi. Un critic proletcultist numea, în epocă, romanul lui Petru Dumitriu, romanul „descompunerii unei lumi” — și așa și apărea în paginile cărții, cînd adevărul este că acea lume abia se întemeia, se clădea, se înălța performant, spre a fi năruită de comunismul înscăunat cu forța.

Necolaborarea — act dușmănos

Alte interesante aspecte legate de exponenții exilului nostru literar, astfel cum transpar din cartea lui Cornel Ungureanu, privesc prezența lui D. Teșeneag și a grupului său, ca și a mișcării onirice în ansamblu, aflată, în anii ei de inflorescență, în nici o relație cu Puterea. C. Ungureanu pronunță chiar cuvîntul „opoziție”, ceea ce nu ni se pare exagerat pentru condițiile de atunci, cînd respingerea colaborării era imediat considerată de Putere drept act dușmănos. Bătrînul dicton leninist „cine nu e cu noi e împotriva noastră” își păstra valabilitatea chiar și în acei ani de relativă destindere ideologică. Cornel Ungureanu insistă însă și asupra impactului estetic avut de mișcarea onirică asupra restului literaturii, mult mai mare decît se acceptă îndeobște. Criticul este foarte tranșant în această privință, scriînd apăsat: „*Marin Preda, Breban, Zaharia Stancu, Fulga, marii scriitori ai acelor ani, puneau sigla onirică pe cărțile lor: nu se mai putea scrie în România fără să apelezi la momentul oniric*”.

Momentul Goma este, desigur, la rîndul său evocat în cartea despre literatura exilului a lui Cornel Ungureanu, nedumerindu-ne cînd criticul vorbește despre „modestia autentică” a lui Goma, dar și obținîndu-ne aprobarea cînd afirmă că „*Gherla continuă Arhipelagul Gulag cu un reper românesc*”, înscrisîndu-se într-un „vast proiect est-european de inventariere a ororii”. Surprinde neluarea în atenție, în carte, a momentului Dorin Tudoran, odiseea opoziționistă a poetului, pînă la trimiteră forțată în exil.

Dincolo de asemenea „lacune”, avem însă de apreciat temeritatea acestei prime cărți despre exilul literar românesc, onestă, echilibrată, scrisă cu bun gust și cu bună-credință.

GABRIEL DIMISIANU

Trupele americane devin tot mai nepopulare în Japonia

Povestea a început, după versiunea poliției japoneze, în seara zilei de 4 septembrie, când americanii sârbătoreau Zina Muncii. Patru militari aparținând trupelor americane staționate în Okinawa s-au întâlnit într-o discotecă din Naha, principalul oraș al insulei, și s-au hotărât să găsească o fată cu care „să se distreze”. Unul dintre ei a plecat, dar ceilalți trei, după cum a afirmat mai târziu anchetatorii, s-au decis să colinde bulevardele din apropierea mării în căutarea prăzii. După mai multe pahare, au plecat cu un Subaru alb, închiriat, spre Capul Hansen, baza marinei militare, situată la aproximativ 40 de kilometri de capătul estic al insulei. Pe la ora 8 seara au zărit o fată care privea vitrinele frumoase luminate. Fetița avea 12 ani și plecase de acasă pentru 5 minute să-și cumpere un caiet. Școala începuse cu 3 zile mai devreme.

Limuzina a oprit în dreptul fetei, iar doi dintre ei au coborât și i-au spus ceva în engleză, fără ca ea să-i înțeleagă. Înainte de a-și da seama ce se întâmplă, au aruncat-o pe canapeaua din spatele mașinii, i-au legat ochii, gura, mâinile și picioarele. După ce au parcurs aproximativ un kilometru, au parcat mașina, au tras-o pe fată afară, au dus-o spre marginea pustie a plajei, unde au dezlegat-o și au violat-o timp de un sfert de oră, după care au plecat mai departe.

Această crimă nu este nici prima, nici cea mai rea dintre cele comise de trupele americane în jumătatea de secol de când staționează în Japonia. Cu toate acestea, violul din Okinawa a constituit cel mai mare cutremur pentru sistemul de securitate americano-japonez din ultimii ani. Săptămîna trecută, principalele publicații japoneze au cerut revizuirea convenției care legitimează prezența trupelor SUA în Japonia, iar unele au invocat chiar povara celor 4,5 milioane dolari necesari întreținerii a 94 de dispozitive militare amplasate acolo. Guvernatorul Okinawei, Masahide Ota, a plecat spre Tokyo spre a adresa protestele sale ambasadorului american Walter Mondale și Guvernului japonez. El și mulți alți cetățeni ai Okinawei doresc ca cele 40 de dispozitive americane (ce ocupă 20% din suprafața insulei) să fie mutate în altă parte. Acum, când amenințarea Rusiei s-a îndepărtat, mulți cetățeni ai Okinawei nu mai găsesc răbdarea să suporte zilnic zgometoasele exerciții de tragere și scandalurile militarilor americani.

Oamenii s-au săturat de problemele pe care le creează existența unor baze militare atât de masive pe o arde atât de mică. Totuși, cu greu ar putea crede cineva din Washington sau Tokyo că această explozie de nemulțumire va duce la închiderea bazelor militare. Acestea sînt încă importante pentru securitatea Japoniei, în special datorită relațiilor tensionate cu Coreea de Nord și China, cit și pentru credibilitatea angajamentelor de

securitate asumate de Statele Unite în Asia.

În 1991, unitățile de marină și logistică americane cu baza în Okinawa au jucat un rol crucial în războiul din Golf.

Cu toate acestea, amploarea stîrnită de incidentul Okinawa a neliniștit oficialitățile americane, deoarece la Tokyo și Washington se pregătește semnarea unei înțelegeri pe 5 ani în privința contribuțiilor financiare ale Japoniei destinate susținerii trupelor americane. Sentimentele anti-americane s-au ascuțit ca rezultat al disputelor comerciale din ultimii 2 ani și Washingtonul este dornic să calmeze spiritele. Deci, din motive diplomatice și, fără îndoială, simțind că a fost adusă o adevărată ofensă moralității japoneze, Walter Mondale, ambasadorul american, și-a exprimat regretul pentru cele întâmplate în Okinawa.

Într-o emisiune specială la radio, președintele Clinton a declarat că trupele americane „regretă profund” incidentul: „Nu vom ierta nici o nedreptate sau abuz comise împotriva poporului japonez. Considerăm că orice încălcă legis trebuie pedepsit pe măsura faptelor sale”.

S-a declanșat astfel o adevărată dispută asupra felului în care trebuie aplicată legea japoneză în cazul prezumțiilor violatori, care au reușit să transforme o simplă infracțiune într-un incident internațional.

După ce suspiecții au părăsit scena, fetița s-a îndreptat spre cea mai apropiată locuință și a sunat acasă. Ea fost examinată la spital, unde medicii au confirmat că nu a suferit agresiuni fizice grave. Poliția japoneză a anunțat imediat poliția militară americană, care a pornit pe urmele mașinii închiriate. În ziua imediat următoare i-au arestat pe Kendrick Ledet (20 de ani), Rodrico Harp (21 de ani) și Marcus Gill (22 de ani). Primii doi și-au mărturisit fapta, dar al treilea a negat toate acuzațiile.

Cînd poliția japoneză a venit să-i prindă pe cei trei, poliția militară americană le-a respins cererea, invocînd paragraful 56 al articolului 17 al Convenției din 1960, care conține drepturile și obligațiile trupelor americane în Japonia. SUA sînt obligate să-i prindă pe suspecți numai după ce acestora li s-a deschis dosar penal.

În alte țări (de exemplu, în Coreea de Sud), SUA nu-i predau pe membrii serviciilor americane acuzați de diverse delict decît după ce vinovații lor a fost dovedită și au fost epuizate toate recursurile.

În cazul Okinawei, ei au făcut un compromis, permițînd poliției japoneze să-i ia pe suspecți la interogatorii în fiecare zi, dar au insistat ca aceștia să rămînă peste noapte pe bricul de la Camp Hansen. Decizia i-a infuriat pe japonezi. „Am fi putut face mult mai mult dacă i-am fi ținut aici în arest”, spune un ofițer de investigații. Dar avocații americani rămîn fermi: articolul 17 are scopul de a-i proteja pe membrii serviciului militar american într-o țară unde poliția rezolvă majoritatea cazurilor smulgînd cu forța mărturisirile suspecților. Se așteaptă ca autoritățile japoneze să formuleze capetele de acuzare în această săptămîna, iar Statele Unite li vor ceda pe suspecți pentru proces, după care aceștia, dacă vor fi condamnați, vor fi trimiși într-o închisoare japoneză. Înșă, chiar și așa, protecția specială de care se bucură militarii americani provoacă nemulțumiri. „De ce să fie personalul american mai presus de lege? Au trecut 35 de ani de cînd a fost

de militari americani și 100.000 de soldați japonezi au murit acolo în cea mai sîngerosă campanie din Pacific.”

Statele Unite au deșinț controlul insulei pînă în 1972, cînd a fost preluat de Tokyo. Dar insularii cred că japonezii consideră Okinawa (una din cele mai sărace departamente ale Japoniei și singura cu o cultură diferită de cea japoneză) un fel de provincie de rangul al doilea. Unul dintre aspectele acestei atitudini disprețuitoare, cred localnicii, este prezența apăsătoare a bazelor americane.

Aproape 2/3 din întregul efectiv militar american staționează în Okinawa, ceea ce însumează cel puțin 1% din teritoriul său național. Masahide Ota spune: „Nu putem nega faptul că tratatul de securitate cu Statele Unite este important, dar de ce povara să nu fie repartizată în mod egal în întreaga Japonie? De ce să plătească numai Okinawa acest preț?”. Locuitorii Okinawei sînt conșinși că înalta rată a delincvenței reprezintă o parte din acest preț, deși statisticile oficiale susțin că militarii americani încalcă legea, în medie, mai rar decît băștinșii. Dar, inevitabil, unii cetățeni dețestă prezența trupelor aliate, care ocupă zone întinse, terenuri de golf, și diapuz de tot felul de facilități.

Mulți cred că în viitor lucrurile vor putea lua o întorsătură favorabilă. Zonele imense rezervate trupelor americane, precum și restricțiile puse spațiului aerian și marin limitează posibilele amenajări ale unor noi stațiuni turistice, principalul sprijin al unei economii care deține o rată a șomajului dublă comparativ cu Japonia centrală.

Violarea unei fetei de 12 ani, fapt în sine abominabil, a reușit să cristaliceze nemulțumirea locuitorilor împotriva autorităților de la Washington și Tokyo, a celor care controlează destinul insulei.

Traducere și adaptare după „Time” de GEORGETA DUCMAN

CITITORII DIN STRĂINĂTATE

Se pot abona la revista „22” achitînd la redacție (Calea Victoriei 120) costul abonamentului sau depunîndu-l în conturile noastre deschise la Banca Comercială Ion Tiriac S.A. București, Str. Doamnei nr. 12 (pentru dolari în contul 4020253230, pentru mărci în contul 4020253231, pentru franci francezi în contul 4020253235, pentru lire italiene în contul 4020253234) sau (pentru orice fel de valută) trimițînd un cec (money order) pe adresa: Revista „22”, Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, București, România.

	1 an	6 luni	3 luni
- Europa occidentală:	80 \$	40 \$	20 \$
	140 DM	70 DM	35 DM
	500 FF	250 FF	125 FF
	140.000 LIT	70.000 LIT	35.000 LIT
	56 £	28 £	14 £
- Ungaria, Polonia, Cehia, Slovacia, Slovenia	40 \$	20 \$	10 \$
- Israel	60 \$	30 \$	15 \$
- SUA, Japonia, Australia:	100 \$	50 \$	25 \$

sau echivalentul în orice monedă convertibilă.

Revista „22” anunță exclusivitatea difuzării sale în străinătate. Difuzorii de presă neautorizați de redacție (inclusiv RODIPET) vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.

Redacția: Redactor-șef: GABRIELA ADAMEȘTEANU; Redactor-șef adjunct: RODICA PALADE; Publicist comentator: ANDREI CORNEA; Șef secție politic: HORĂȚIU PEPINE; Șef secție social: OANA ARMEANU; Grafician: DAN PERJOVSCHI; Tehnoredactor: ALEXANDRU CIRIP; Secretar general de redacție: CEZAR PAUL BĂDESCU; Secretar de redacție: GEORGETA DUCMAN; Corectori: RADU DOBÂNDĂ, LUCIAN PIUCA; Șef serviciu financiar-contabilitate: ELENA MANOLACHE; Șef serviciu difuzare: MIRCEA IONESCU; Difuzare: CONSTANTIN SATALLA; Procesare text: IULIAN STOIAN.

Rubrici permanente: ELENA MALĂNCIOIU (eseu), N.C. MUNTEANU (comentariu politic), ILIE ȘERBĂNESCU (comentariu economic), RALUCA STROE-BRUMARIU (Parlament), MARIAN CHIRIAC (săptămîna politică), CEZAR BALTAG, HARI KULLER (istoria religioasă), DAN C. MIHĂILESCU (cronică literară), MAGDA CĂRNECI, ERWIN KESSLER (cronică plastică).

Correspondenți: IOAN MUȘLEA (Cluj), DANIEL VIGHI (Timișoara), DINU MIHAIL (Chișinău), ION MIRON DAMIAN (Paris), ADRIAN NICULESCU (Milano).

Consiliul 22: MONICA LOVINESCU, VIRGIL IERUNCA, MIHNEA BERINDEI, EMIL HUREZANU, VLADIMIR TISMĂNEANU, MIHAI ȘORA, GABRIEL ANDRESCU, SORIN ANTOHI, H.-R. PATAPIEVICI.
Tipărit la FED. Tehnoredactare computerizată: „22”. Redacția și administrația: București, Calea Victoriei 120. Tel 311.22.08, 614.17.76; Fax 311.22.08, e-mail: r22@r22.sfos.ro
Manuscrisurile nepublicate nu se restituie **ISSN-1220-5761**